

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Географічний факультет

Кафедра економічної та соціальної географії

На правах рукопису

УДК 911. 3

**СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ
РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ
ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ**

Спеціальність: 106 географія

Спеціалізація: Розвиток продуктивних сил та регіональна економіка

Дипломна робота
студентки 2 курсу
ОС Магістр
денного відділення
Ковальчук Аліни Михайлівни

Науковий керівник
доктор географічних наук, професор
Запотоцький С. П.

Київ - 2021

Зміст

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО - МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ.....	5
1.1. Сутність та особливості розвитку сільського зеленого туризму.....	5
1.2. Структура, функції та чинники розвитку сільського зеленого туризму.....	9
1.3. Методика дослідження розвитку сільського зеленого туризму регіону.....	16
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ЧИННИКІВ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	20
2.1. Природно-екологічні чинники.....	20
2.2. Суспільно-географічні.....	27
2.3. Економічні чинники.....	35
РОЗДІЛ 3. СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	41
3.1. Загальна оцінка розвитку сільського зеленого туризму в області.....	41
3.2. Інфраструктурне забезпечення розвитку сільського зеленого туризму.....	46
3.3. Динаміка розвитку сільського зеленого туризму в області.....	50
3.4. Проблеми та перспективи розвитку сільського зеленого туризму.....	57
ВИСНОВКИ.....	60
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	63
ДОДАТКИ.....	67

ВСТУП

За дослідженнями Всесвітньої туристичної організації, сільській зеленій туризм – це складна багатоаспектна діяльність, яка містить спеціалізовані форми туризму та включає: оздоровлення, пішохідні прогулянки, гірські походи та багато іншого. Вони стверджують, що сільський зелений туризм є одним з найперспективніших видів туризму у світі.

Однією з основних причин, чому варто розвивати сільській зеленій туризм – це криза в сільськогосподарському секторі. Даний вид туризму спрямований на безпечний відпочинок, підвищення культурного рівня населення, дослідження звичаїв та традицій, притаманних для сільських територій та безпосередньо, підвищення рівня соціально-економічного розвитку сільських поселень та країни в цілому, завдяки значним надходженням, зростання попиту на товари та послуги, які надаються у сільській місцевості, відбувається розвиток в інших сферах діяльності.

В Україні термін з'явився у 1996 році, на законодавчому рівні «сільського зеленого туризму» пояснюється, як відпочинок в українському селі.

Сільський зелений туризм вирізняється значною кількістю видів відпочинку. Починаючи від проживання у сільських будиночках, вживанням екологічно чистої продукції, милуванням навколишніми пейзажами, до відпочинку в садибах/оселях, знайомством з сільськогосподарською діяльністю, відвідування фестивалів, дослідженням звичаїв та традицій.

За прогнозами економістів у туристичній галузі, враховуючи ситуацію з пандемією, змінюватимуться вподобання туристів. Більшість надаватиме перевагу контакту з природою, здоровому довіллю та екологічно чистому харчуванню.

Можемо стверджувати, що одним із найперспективніших видів відпочинку в Хмельницькій області є сільський зелений туризм. Розвиток якого має ряд значних переваг: додаткові доходи для сільських мешканців, вищий рівень зайнятості сільського населення, якість інфраструктури, благоустрій сіл та надходження у місцеві бюджети.

Метою дослідження є: суспільно-географічне дослідження розвитку сільського зеленого туризму Хмельницької області та надання практичних рекомендацій з його удосконалення.

Досягнення поставленої мети обумовило необхідність вирішення таких завдань:

- опанувати сутність та особливості розвитку сільського зеленого туризму;
- дослідити структуру, функції та чинники, які впливають на розвитку сільського зеленого туризму;
- розкрити методіку дослідження розвитку сільського зеленого туризму регіону;
- оцінити чинники розвитку сільського зеленого туризму Хмельницької області;
- дати загальну оцінку сільському зеленому туризму в області;
- визначити інфраструктурне забезпечення, для подальшого розвитку сільського зеленого туризму;
- простежити динаміку розвитку сільського зеленого туризму в області;
- розкрити основні проблеми та перспективи розвитку сільського зеленого туризму в регіоні.

Об'єктом дослідження є сучасний стан розвитку сільського зеленого туризму в Хмельницькій області.

Предмет дослідження: виявлення просторових аспектів функціонування та розвитку сільського зеленого туризму в Хмельницькій області.

Дослідження проблем розвитку сільського зеленого туризму, присвячено праці вчених, серед яких: В. Биркович, І. Балабанов, О. Бейдик, В. Васильєва, Ю. Вишневська, В. Гловацька, П. Горішевський, В. Дарчук, Ю. Зінько, С. Кузик, В. Косенко, Н. Кравченко, М. Костриця, О. Любіцева, С. Медлік, Л. Нецадим, М. Рутинський, І. Смірнов, В. Стафійчук, Л. Траченко, Т. Ткаченко, С. Тимчук, Г. Чернявата інші. Соціально-економічне становище Хмельницької області вивчали Т. Нич[26], В. Сайчук[23], О. Танасійчук[37].

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО - МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ

1.1. Сутність та особливості розвитку сільського зеленого туризму

В Україні сільський зелений туризм має пріоритетний напрям розвитку. Варто зазначити, що не існує однозначного поняття, проте більшість науковців сходяться на думці, що сільський зелений туризм – це відпочинок, у сільську місцевості. Саме спосіб відпочинку та місце отримання послуг, є основними ознаками в трактуванні сільського зеленого туризму.

Всесвітня Туристична Організація стверджує, що сільський зелений туризм – це вид туристичної діяльності, в основі якої, знайомство з сільським способом життя та культурою, досвід відвідувачів пов'язаний з відвідуванням визначних пам'яток, а також, участь у сільському господарстві (рис.1.1.)[3].



Рис.1.1 Сільський зелений туризм

Складено автором з використанням [3]

У світовій туристичній економіці, сільським зеленим туризмом називають, такий вид туризму, який спрямований на підтримку розвитку аграрних регіонів, збереження культурної спадщини й екології села,

відродження та збереження місцевих традицій і продуктів. Сільський зелений туризм, характеризується регіональною ідентифікацією й націлений на задоволення потреб туристів у розміщенні, харчуванні, проведенні дозвілля й інших послугах, які відповідають потребам сучасного суспільства та сприяють стійкому розвитку соціальної сфери села.

У британському словнику з подорожей, туризму та гостинності С. Медліка (1993), сільський зелений туризм - це вид туризму, зосереджений у сільській місцевості, що передбачає розвиток туристичних маршрутів, місць для відпочинку, сільськогосподарських і народних музеїв, а також центрів по обслуговуванню туристів із екскурсоводами [1].

На думку, Л. Траченко, С. Тимчук, Л. Нецадим сільський зелений туризм – це проведення вільного часу у сільському середовищі з відповідною забудовою, побутом, етнокультурним колоритом місцевості [40].

Ю. Вишнеvsька, вважає, що сільський зелений туризм є специфічною формою відпочинку в приватних садиба/оселях з використанням майна та трудових ресурсів господарств, природно-рекреаційних особливостей місцевості, а також культурної, історичної та етнографічної спадщини регіону[7]. Основні характерні риси даного виду відпочинку в тому, що господарі надають послуги з використання різних ресурсів представленої місцевості, залучають туристів до діяльності сільських жителів.

П. Горішевський, В. Васильєв, Ю. Зінько, вважають, що сільський зелений туризм – це відпочинковий вид туризму, розташований на сільських територіях, де представлені туристичні шляхи, місця для відпочинку, аграрні та народні музеї та центри з обслуговування туристів з екскурсоводами [10,с.148].

В. Биркович відзначає, що сільський зелений туризм є пріоритетним напрямом розвитку в Україні. На думку автора, сільський зелений туризм є специфічною формою відпочинку, де туристів розташовують в приватних господарствах сільської місцевості, використовуючи майно та трудові ресурси особистого, підсобного або фермерського господарства, природно-

рекреаційні особливості місцевості та культурної, історичної та етнографічної спадщини регіону [6].

Наразі в українському законодавстві відсутні спеціальні нормативно-правові акти, що регулюють розвиток сільського зеленого туризму. Проте, певні аспекти діяльності даного виду туризму можна простежити у законах України від 15.09.1995 «Про туризм», від 15.05.2003 «Про особисте селянське господарство». Зазначено, що особисте селянське господарство – це діяльність, яка не потребує створення юридичної особи фізичною особою індивідуально або особами, які перебувають у сімейних чи родинних відносинах і спільно проживають, з метою задоволення особистих потреб шляхом виробництва, переробки і споживання сільськогосподарської продукції, реалізації її надлишків та надання послуг з використанням майна особистого селянського господарства, у тому числі й у сфері сільського зеленого туризму [12].

Н. Кравченко, виділяє декілька форм сільського зеленого туризму. По-перше, розглядає сільський туризм як відпочинок на селі, діяльність, що приносить прибуток для господарів. Базою для його розвитку є сільські поселення, де передбачено обмеження щодо господарської та рекреаційної діяльності. Розташування здебільшого поблизу об'єктів природно - заповідного фонду. По-друге, даний вид туризм, що розвивається на базі підсобних господарств сільського населення або землях сільськогосподарських підприємств, передбачає активний відпочинок на природі та добровільну участь відпочиваючих у сільськогосподарських роботах. Та безпосередньо, зелений сільський туризм, який є різновидом екологічного туризму, в якому основою туристичного попиту є екологічність території, природне різноманіття, привабливі ландшафти. [19, с. 251].

Отже, сільський зелений туризм – це непряма сільськогосподарська діяльність, без значного антропогенного впливу на природне середовище, яка включає розміщення туристів в садибах/оселях, харчування, забезпечення відпочинку та оздоровлення населення на сільських територіях.

Можемо стверджувати, що найбільш розгорнуто про сільський зелений туризму представлено в праці В. Дарчука. Він вважає, що це такий вид туризму, де важливим є екологічне, культурне, історичне розташування садиб/осель, які приймають відвідувачів; отримання відповідних традиційних послуг, а саме, харчування – це екологічно чисті продукти, дегустація місцевих страв, велика кількість розваг: участь у фестивалях, ярмарках, організації традиційних свят; традиційних додаткових, можливе залучення до роботи у фермерському господарстві, в саду, риболовля, полювання та специфічних: догляд за домашніми тваринами, катання на конях, човнах, навчання народним ремеслам тощо [11, с.21].

У працях М. Костриці, природний, екологічний, зелений туризм є синонімами, та їх постійне зіставлення із сільським та агротуризмом пояснюються їх взаємодоповнюваністю і взаємозалежністю [18, с.196]. На його думку, представлені види туризму мають схожі риси, позитивний вплив на навколишнє середовище, зацікавленість туристів, а також, подібну мету.

Г. Чернява вважає, що сільський туризм може бути чистого й змішаного типів. До чистого типу вона відносить послуги, які надаються для туристів на базі приватних міні-готелів (садиб). У цьому випадку ця діяльність є основним джерелом доходу господарів садиби. Змішаний тип сільського туризму, включає ведення особистого, фермерського господарства [43 с.85]. В регіонах країни здебільшого спостерігається сільський зелений туризм змішаного типу.

Т. Ткаченко простежує відмінність між сільським та зеленим туризмом, а саме, характер відпочинку туристів, місце розташування, доступність до екологічно чистої продукції. Простежуємо відмінні та спільні риси між сільським та зеленим туризмом (табл.1.2) [38,с.537]. Проте, на нашу думку, дані поняття є взаємно доповнюваними.

Сільський туризм	Зелений туризм	Спільні характеристики
<ul style="list-style-type: none"> • Місце відпочинку, сільська місцевість; • основна мета - це знайомство з побутом та традиціями; • основна послуга: проживання в сільській оселі, участь у діяльності сільських жителів; • послуги надаються у невеликій кількості, із залученням інших закладів. 	<ul style="list-style-type: none"> • Екологічно чисте місце, віддалене від населених пунктів більше ніж на 5-7км.; • контакт з природою наодинці; • проживання в приватному житловому фонді(котедж, готель, міні-готель) в оточені природного середовища; • послуги пропонуються на території 	<ul style="list-style-type: none"> • Об'єкти можуть розміщуватися на території, що належать сільським радам; • відпочинок від буденної метушні, зміна середовища перебування; • організація житлових умов можлива як з урахуванням базових умов, так і підвищеного рівня комфорту; • комплексне та індивідуальне харчування, організація активного відпочинку та дозвілля.

Рис. 1.2 Спільні та відмінні риси сільського зеленого туризму[38]

Отже, сільський зелений туризм – це вид туризму, який відбувається в не урбанізованих районах. Ці райони, як правило, включають (але не обмежуються) національні парки, ліси, сільські місцевості та гірські райони. Сільський зелений туризм тісно узгоджується з концепцією сталого туризму, враховуючи те, що він невід’ємно пов’язаний збереження природних об’єктів та загальноприйнятими для довкілля формами туризму, такими як піші прогулянки та кемпінги. Основна відмінність сільського зеленого туризму від міського, в тому, що даний вид туризму, вимагає використання природних ресурсів.

1.2. Структура, функції та чинники розвитку сільського зеленого туризму

Організація економічного співробітництва та розвитку країни (ОЕСР) передбачає, що сільський зелений туризм повинен включати наступні показники [2,28]. Основними з яких є розташування у сільській місцевості, малі господарства, безпосередньо пов’язані із місцевими сім’ями, контакт з природою, культурна спадщина, місцеві традиції. За масштабами – це

невелика забудова. Даний вид туризму, повинен характеризуватися стійкістю – тому, що розвиток повинен сприяти підтримці особливого сільського характеру району, а також, у використанні ресурсів. Отже, сільський зелений туризм, включає різні види, що представляють складну структуру сільського середовища, економіки та історії.

Головна мета сільського зеленого туризму – це сформувати новий туристичний продукт, що виходить за рамки традиційного уявлення про пропозиції на туристичному ринку України, і має враховувати природну, історико-культурну специфіку регіонів, а також більш істотно урізноманітнювати традиційні пропозиції (рис.1.3). [43]



Рис.1.3 Концептуальна модель сільського зеленого туризму [43]

Сільський туристичний продукт складається з наступних елементів:

- садиби, оселі, гостьові будинки;
- сімейні ресторанчики, кафе;
- спорт та відпочинок: коні прогулянки, велосипеди;
- майстерні, курси;
- сільськогосподарські продукти: сир, вино, мед та ін.;
- сувеніри;
- відпочинок на природі, фестивалі;
- тренінги по збереженню природи.



Рис. 1.4 Принципи сільського зеленого туризму

Складено автором з використанням [8]

Отже, до основних принципів сільського зеленого туризму належить:

- діалектичний – дозволяє обґрунтувати взаємодію різноманітних факторів сільського зеленого туризму. Причинно-наслідкові відносини й зв'язки, які відображають реальну дійсність;
- системний – передбачає розгляд сільського туризму як систему. Дана система має певну структуру, взаємозв'язок різних елементів;
- історичний – сільський зелений туризм, розглядається як напрямок рекреаційної діяльності, що розвивається в конкретних історичних умовах, історична спадщина напряму впливає на розвиток сільського зеленого туризму;
- пізнавальний – спрямований на теорію пізнання та є загальною методологічною базою для багатьох наук [8]

Сільський зелений туризм виконує важливі функції у формуванні та організації господарства сільської громади та безпосередньо її членів – власників особистих, фермерських, домашніх господарств.

Найважливіша функція – це економічна, тобто залучення грошових надходжень на розвиток домогосподарств, інфраструктури, зростання

зайнятості та доходів сільського населення. Дана функція є основою створення туристичного продукту сільського зеленого туризму.

Важливою є соціальна функція розвитку сільського зеленого туризму тому, що вона суттєво впливає на зростання рівня зайнятості в селі, збільшення доходів сільських жителів, формує соціальну відповідальність за результати господарювання, забезпечує відпочинок з суттєвою економією коштів для туристів.

Екологічна функція сільського зеленого туризму, полягає у раціональному споживанні природних ресурсів. Сільський туризм – це сталий розвиток сільських територій, як вид діяльності здійснює м'який вплив на довкілля. На нашу думку, доцільніше та раціональніше використовувати лісові масиви та земельні ресурси для рекреації, ніж для промисловості та сільського господарства.

Ще однією функцією є оздоровча. Тому, що дуже важливим є свіже повітря, фізична активність, органічна їжа та цілюща вода, це все комплексно впливає на якісний відпочинок та відновлення сил у сприятливих кліматичних умовах.

Основними чинниками, що сприяють розвитку сільського зеленого туризму на Хмельниччині є:

- регіон володіє значним, малоосвоєним, рекреаційним потенціалом;
- збережена етнокультурна самобутність історичних об'єктів виступає ексклюзивною міжнародно-туристичною конкурентною перевагою, що зацікавить туристів з інших країн;
- розвиток сільського зеленого туризму стимулює мале підприємництво, важливе для відродження традиційного господарського укладу й оздоровлення економіки аграрних районів;
- поширення в регіонах практики організації сільського зеленого туризму, розв'язуватиме проблеми сільських депресивних регіонів, зокрема масового безробіття, закордонного заробітчанства, тощо;

– здійснюватиметься збереження довкілля, завдяки організації туристичного відпочинку у сільській місцевості, змінюватиметься екологічна свідомість сільського населення.

Сільський зелений туризм, відрізняється особливою формою туризму, проте має певну подібність. Найбільше це проявляється у сільських готелях, сільських будинках, які приймають значну кількість туристів і мають досить високий рівень сервісу. Такі готелі по суті не є садибами/оселями, але часто вони трактують свою діяльність як сільський зелений туризм. Оскільки, вони перебувають у сільській місцевості, проте мають розвинену інфраструктуру [38].

Отже, різноманітні форми туризму, що демонструють сільське життя, мистецтво, культуру та спадщину в сільських населених пунктах, при цьому, приносять користь місцевій громаді в економічному та соціальному плані, а також забезпечують взаємодію між туристами та місцевими жителями для туристичного досвіду, можна назвати сільським зеленим туризмом.

Для опису туристичної діяльності у сільській місцевості використовуються різні терміни: агротуризм, сільський туризм, сільський туризм, альтернативний туризм, екологічний туризм та ряд інших, що мають різне значення.

У Європейському Союзі термін «сільський туризм» був прийнятий для позначення всієї туристичної діяльності, яка представлена у сільській місцевості.

Згідно з результатами соціологічних опитувань щодо мотивів туристів, які скористалися послугами сільського туризму, що проводились серед громадян Європейського Союзу, вчені отримали результати. Найпоширеніша відповідь – це втеча від міської метушні 35,2%; другою за кількістю відповідей – поєднання відпочинку з активними подорожами – 20,2%; наступна – це єднання з природою 17,3% респондентів; а також, 17,3% вказують мотивом спортивний туризм при недорогих ночівлях, проте лише

10% опитаних, відповіли що це прекрасна можливість сімейного відпочинку [3].



Рис.1.5 Основні мотиви вибору сільського зеленого туризму

Складено автором з використанням [3]

Виділяють такі види та форми сільського зеленого туризму:

Агротуризм. Багато науковців використовують даний термін, для опису всієї туристичної діяльності у сільській місцевості, проте більшість схиляються до думки, що термін відноситься до туристичних продуктів, які мають зв'язок з аграрним середовищем: перебування на фермі, в будинках чи на кемпінгу, відвідування, харчування, розважальні заходи та продаж сільськогосподарської продукції чи виробів ручної роботи.

Фермерський туризм, найчастіше асоціюється з туризмом, що включає перебування у фермерських будинках, а також, отримання досвіду в сільських господарствах та на фермі.

Наступний вид туризму – це лісовий, тобто турист досліджує природну красу сільської місцевості. Велика кількість вчених, даний вид відносить до понять сільського туризму, проте їх можна розглядати окремо. У лісовому туризмі здійснюються взаємодії з дикою природою, можливе спостереження та фотографування тварин у їх природних місцях існування. Представлений

вид туризму, включає різноманітні заходи, такі як фотографії диких тварин, сафари, спостереження за птахами, піші прогулянки тощо.

Екологічний туризм – це форма подорожі, сприятлива для навколишнього середовища. Вона відбувається на територіях, що мають природничу цінність, наприклад, національні та ландшафтні парки. Екологічний туризм спрямований на охорону природного й культурного середовища регіонів, які відвідуються туристами. Представлений вид туризму, потребує значну екологічну свідомість у туристів[44].



Рис.1.6 Форми екологічного туризму

Складено автором з використанням [19]

Отже, послуги сільського зеленого туризму надають у сільській місцевості чи заповідних зелених зонах. Даний вид туризму характеризується більшою екологічністю надання послуг, ніж традиційний, масовий туризм. На нашу думку, зелений туризм у сільській місцевості є важливою формою сільського туризму.

1.3. Методика дослідження розвитку сільського зеленого туризму регіону

Методика дослідження сільського зеленого туризму враховує всі аспекти суспільної географії в поєднанні з економікою, соціологією, демографією, для визначення територіальних особливостей формування та перспектив розвитку сільського зеленого туризму, обсягів попиту та пропозицій на ринку туристичних послуг.

Загальна концепція дослідження розвитку сільського зеленого туризму буде базуватися на основі наукових підходів, принципів і методів, які визначають її основу. Вже подальша деталізація буде здійснюватись через наповнення даної основи загальнонауковими та спеціальними методами, що повинні забезпечити отримання наукового результату відповідно до конкретних завдань.

При формуванні теоретичних засад дослідження насамперед проводять аналіз поглядів на сутність поняття «сільський зелений туризм». Здійснюється обґрунтування головних чинників розвитку сільського зеленого туризму з урахуванням специфіки на пів периферійного суспільно-географічного положення Хмельницької області, на прикладі якої буде проведено наше дослідження. Це дозволяє сформулювати відповідні методичні основи суспільно-географічного дослідження. Завдяки цьому буде здійснюється послідовний аналіз сучасного стану розвитку сільського зеленого туризму Хмельницької області.

Дане дослідження проводиться в межах Хмельницької області та окремих районів. Це сприяє усвідомити місце і значення туристичної галузі в області, а також, надати конкретні пропозиції щодо більш активного залучення наявного туристичного потенціалу в соціально-економічний розвиток регіону та країни в цілому .

Для досягнення поставленої мети дослідження, було використано загальнонаукові та спеціальні методи географічної науки. Завдяки використанню системного підходу, було розкрити сутність, структуру,

функції об'єкту дослідження, становлення, тенденції та перспективи розвитку у даній сфері.

У науковій роботі використано представлені методи. По-перше, системно-структурний аналіз, який дозволяє, на підставі аналізу функціонування елементів системи – суб'єктів діяльності, структурувати ринок туристичних послуг, виявити територіальні та організаційно-управлінські взаємозв'язки, їх характер, види, форми. Під системою розглядається поєднання взаємозалежних компонентів і відносин між ними, що становлять цілісність.

По-друге, порівняльно-описовий метод, який дозволяє зіставляти подібні ряди даних, часові і територіальні одиниці, у розрізі районів міста та визначати роль інших умов і причин їх політичного, соціального й економічного розвитку. Він також дає змогу сформуванню типології і класифікацію досліджуваних об'єктів та явищ. Під типологією розглядається об'єднання в одну групу окремих одиниць, які наділені найбільш істотними ознаками [39]. Наступний, це картографічний метод. Його основу складає карта, сутність якої зводиться до того, що завдяки їй реалізується пізнавальна, інформаційна та дослідницька функції. В основному, даний метод поєднується з математичним, порівняльно-описовим та ін.

Важливо, застосовувати логічні методи, які передбачають застосування послідовності логічних операцій. Також, просторовий аналіз, який надає можливість досліджувати загальні закономірності розвитку об'єктів і явищ через вивчення системи факторів, їх розміщення та регіонального розвитку. Даний науковий прийом розглядає об'єкт як системне утворення. Він спрямовує дослідження на розкриття цілісності об'єкта, на виявлення різноманітних зв'язків у ньому і зведення їх до єдиної теоретичної системи [39].

Математико-статистичний метод. Сфера використання згаданого методу у суспільній географії надзвичайно широка. Але відсутність формалізації більшості понять створює перешкоди для використання даного

методу. Даний метод включає в себе графіків, гістограм, діаграм та ін. До статистичних методів типізації явищ та процесів у суспільній географії належить кластерний аналіз. Даний метод є одним із методів класифікації, що передбачає поділ вихідної сукупності на групи, які характеризуються подібними тенденціями та змінами в розвитку[39].

Історичний метод, дозволяє визначити причини і фактори, що зумовлюють виникнення того чи іншого явища в регіоні, динаміку його розвитку, очікувані наслідки розвитку. Без дослідження історичного минулого важко дати пояснення сучасному соціально-економічному стану туристичної галузі, а також, спрогнозувати тенденції розвитку даного явища на майбутнє.

Важливим етапом є аналіз чинників розвитку сільського зеленого туризму в області, а саме: природно-екологічні, суспільно-географічні та економічні чинники. Для аналізу туристичного попиту варто використовувати систему показників, які характеризують забезпеченість надання туристичних послуг, інфраструктурного забезпечення, демографічні показники, показники доходів населення.

Розвиток туристичної сфери неможливий і без впливу суспільно-географічного чинника, – соціальної, транспортної інфраструктури, оцінка демографічної ситуації, ринку праці в регіоні, міграційних процесів, системи розселення. Оцінка даних чинників передбачає виділення специфіки системи розселення, чисельності трудових ресурсів, рівня та структури зайнятості. Соціальна та демографічна структура населення, рівень міграційних потоків, урбанізація, злочинність також позначаються на попиті, його структурі, якості надання туристичних послуг.

Екологічний чинник надто впливовий на локальному рівні, а на рівні регіону чи держави може не мати істотного значення. До показників аналізу даних чинників належать загальна екологічна ситуація, природний потенціал території, ступінь забруднення повітря, водного басейну та ін. Ці фактори негативно проявляються на попиті та пропозиції туристичної галузі.

Економічна група чинників включає аналіз стабільності економіки регіону, рівень приватизації і розвитку приватного сектору, попиту та пропозицію, обсяг бюджетного фінансування, субсидії, матеріальну допомогу і т. д. А також, доходи населення та туристів, загальний рівень розвитку регіону чи населеного пункту, інвестиційний чинник та розвиток туристичної галузі загалом.

Нами проведено суспільно-географічну характеристику сільського зеленого туризму області, а також, перспективи розвитку. Здійснено узагальнення всього матеріалу та оцінку проблем і перспектив розвитку сільського зеленого туризму Хмельницької області, зокрема проведення прогнозів розвитку сільського зеленого туризму, а також, надання та обґрунтування рекомендацій з розвитку даної галузі. Даний етап включає характеристику основних тенденцій і перспектив розвитку сільського зеленого туризму регіону.

Таким чином, на кожному з етапів дослідження вирішується певне коло завдань, взаємозв'язок яких дозволяє виявити механізм формування, функціонування та тенденцію розвитку сільського зеленого туризму Хмельницької області.

РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ЧИННИКІВ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

2.1. Природно-екологічні чинники

Природно-екологічні чинники є одними з основних за впливом. Завдяки сприятливого клімату, природних ландшафтів, свіжого, чистого повітря, наявністю річок, озер та джерел цілющої води, лісів, здійснюється розвитку сільського зеленого туризму.

Хмельницька область розташована на Подільській височині, має доволі густу гідрографічну мережу та розчленований рельєф унаслідок різних видів ерозійних процесів. Також серед негативних процесів слід виділити розвиток зсувів у яружно-балкових системах, поширених переважно у Хмельницькому та південних районах регіону [25].

Природно-екологічні, є важливими чинниками формування сільського туристичного продукту. Місцевість, яку пропонують для даного виду відпочинку, має характеризуватися відсутністю шкідливих виробництв, безпечне отримання туристичних послуг, проживання людей та загалом забезпечення від негативних факторів.

Загальна площа земель у Хмельницькій області сягає 2062,9 тис. га. З них на сільськогосподарські угіддя припадає - 1560,8 га (75,7%): рілля становлять 63,3%, сіножаті та пасовища 9,5, багаторічні насадження 1,9 %; ліси та інші лісо вкриті площі 294,9 га (14,3%); забудовані землі становлять - 132,3 га (6,4%); тоді як, землі під водою 41,0 га, у відсотковому відношенні – 2 %; відкриті заболочені землі займають 13,8 га (0,6%); інші землі 20,1 га, тобто (1,0%) (рис. 2.1.).

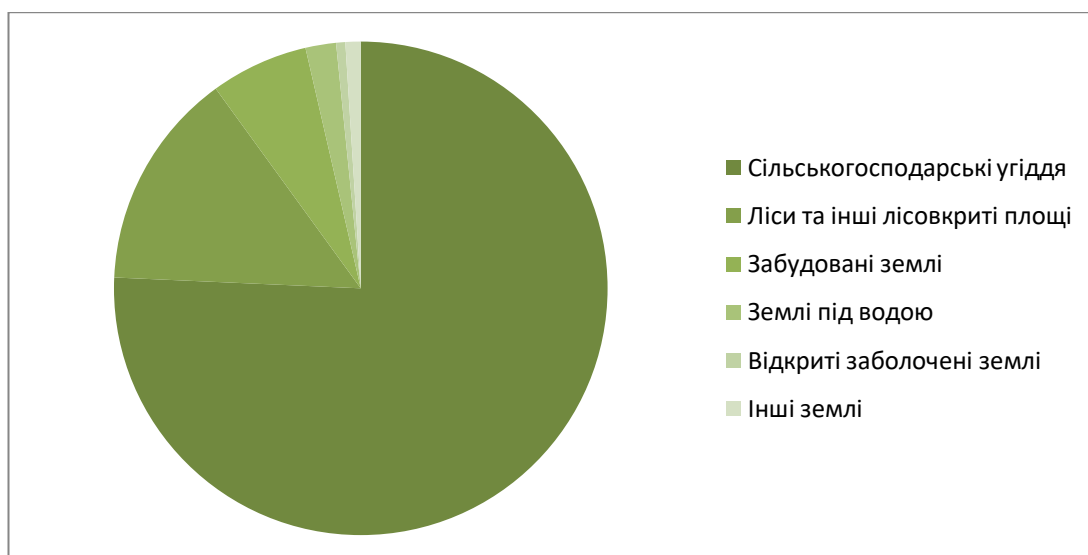


Рис. 2.1. Структура земельного фонду Хмельницької області у %

Складено за даними Головного управління статистики у Хмельницькій області на 1 січня 2020 р.

Стан атмосферного повітря по Хмельницькій області у 2019 році залишався незмінним, хоча порівнюючи з минулим роком, навіть покращився. Спостереження якості атмосферного повітря здійснюються лише в м. Хмельницькому на двох стаціонарних постах лабораторією Хмельницького обласного центру з гідрометеорології. Позитивним є те, що за 2019 р. не було виявлено надто високих рівнів забруднення з причин аварій техногенного походження та несприятливих природних явищ, а також, наднормативних викидів стаціонарними джерелами підприємств, які могли суттєво вплинути на стан атмосферного повітря[34].

Отже, можемо простежити, що починаючи з 2005 по 2010 рік в області спостерігалось постійне зростання викидів забруднюючих речовин та діоксиду вуглецю в атмосферне повітря. У 2010 році викиди забруднюючих речовин сягали максимальних позначок. Починаючи з 2011 по 2016 рр. викиди забруднюючих речовин зменшились відносно минулих років. Проте вже з 2017 -2018, спостерігаємо збільшення обсягу викидів забруднюючих речовин. У 2019 році обсяги викидів забруднюючих речовин та діоксиду вуглецю в атмосферне повітря скоротилися на 3,2 тис. т, що позитивно впливає на розвиток області в цілому(Рис.2.2.).

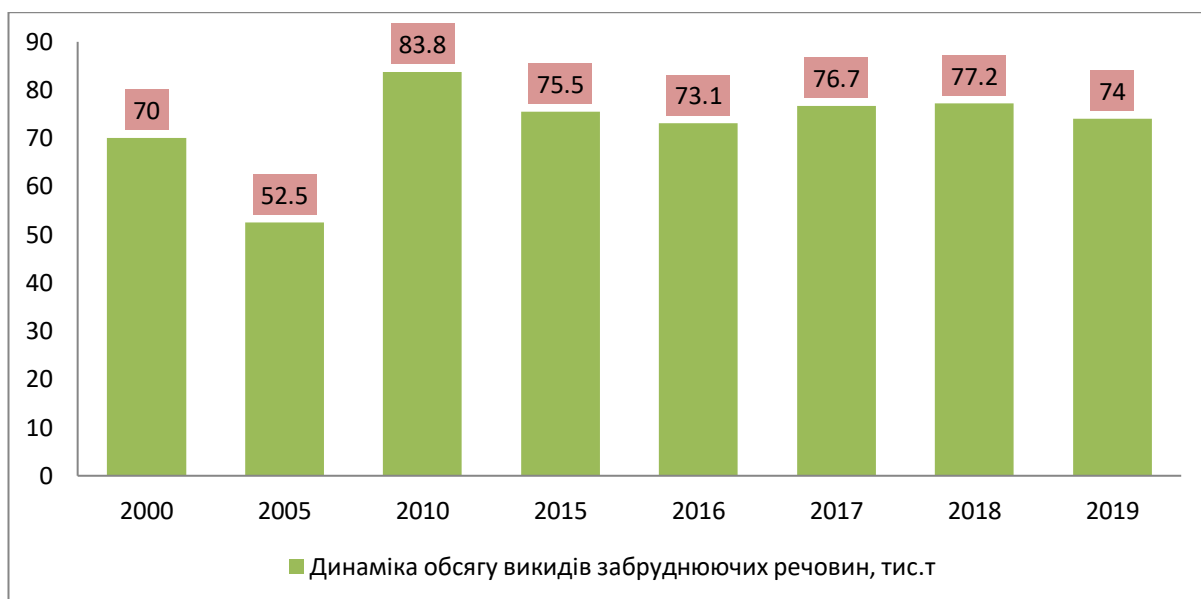


Рис. 2.2 Динаміка обсягу викидів забруднюючих речовин та діоксиду вуглецю в атмосферне повітря, тис. т

Складено за даними Головного управління статистики в Хмельницькій області

Проаналізувавши статистичні дані, на Хмельниччині спостерігається територіальна диференціація забруднення навколишнього природного середовища. Найбільш забруднена центральна частина області, саме тут розміщено, значна кількість промислових підприємства. Найменший відсоток від загальної кількості викидів, спостерігається у північних районах області: Білогірському, Шепетівському, Ізяславському та Славутському; у південних районах – це Городоцький, Чемеровецький, Ярмолинецький, Деражнянський, Вінковоцький, Новоушицький (Рис.2.3).

Загалом, дослідження забруднення атмосферного повітря є одним із основних факторів оцінки якості середовища проживання людини, шкідливого впливу на здоров'я населення, який на пряму впливає на розвиток сільського зеленого туризму по районах. Сучасний стан забруднення атмосфери, який негативно впливає на якість життя, здоров'я населення, в цілому на екосистеми та розвиток туристичної галузі, безпосередньо розвиток сільського зеленого туризму, а також, сільськогосподарських культур, що призводить до несприятливих екологічних наслідків, наприклад,

глобальне потепління, виснаження озонового шару та ін., що є серйозною екологічною проблемою.



Рис.2.3. Викиди забруднюючих речовин Хмельницької області

Складено за даними Головного управління статистики в Хмельницькій області

У Хмельницькій області наявна значна кількість техногенних відходів. На це, в першу чергу, впливають застарілі технології виробництва, по-друге – зношене обладнання, по-третє висока матеріалоємність та енергоємність економіки області. Житлово-комунальне господарство, здійснює негативний вплив, також на природне середовище.

Ще однією проблемою є низький рівень утилізації відходів. Станом на 2019 рік: спалено для отримання енергії - 6408 т.; спалено без отримання енергії - 381,4; утилізовано - 400782,2; видалено у спеціально відведені місця чи об'єкти - 240359,3 т. Для покращення ситуації, варто популяризувати екологічний спосіб життя та споживання органічної продукції, а це безпосередньо, впливає на розвиток сільського зеленого туризму.

Забезпеченість водою місцевим поверхневим стоком на одного жителя області становить 1,6 тис.м³, що дещо більше ніж середня по державі, проте водні ресурси нерівномірно розподіляються як по території області, так і по сезонам року. В цілому всі галузі економіки області в 2019 році були забезпечені необхідною кількістю води [34].

Річкова система області включає в себе велику кількість водосховищ та ставків. На території області є 52 водосховища, в тому числі 1 міжобласне – Дністровське водосховище. Більшість водосховищ мають об'єм менше 10 млн.м³ і лише два з них Щедрівське і водойма-охолоджувач Хмельницької атомної електростанції (ХАЕС) мають повний об'єм 25,2 і 120 млн.м³ відповідно. На території області знаходиться 2709 штучних водних об'єкти (ставки), загальною площею 17,38 тис.га, з яких 1633 знаходяться в оренді, загальною площею 12,75 тис.га. Частина ставків і водосховищ використовуються для риборозведення, інші – для водопостачання цукрових заводів, промислових підприємств.

У 2019 році капітальні інвестиції та поточні витрати на охорону навколишнього природного середовища у Хмельницькій області склали 389,8 млн. грн., що на 54,2 млн. грн. є більше ніж у попередньому 2018 році. По

надходженню капітальних інвестицій та поточних витрат на охорону навколишнього середовища, ми спостерігаємо позитивну динаміку, яскравий приклад, це збільшення надходжень вдвічі, в порівнянні з 2015 році.(рис. 2.3.)



Рис.2.4. Капітальні інвестиції на охорону навколишнього природного середовища, млн. грн.

Складено за даними Головного управління статистики в Хмельницькій області

Основні витрати на охорону навколишнього природного середовища за напрямками становлять: 32,4 млн. грн. – це охорона атмосферного повітря, попередження змін клімату, очищення зворотних вод – 170,1, поводження з відходами становлять 101,1 млн. грн., збереження біорізноманіття та середовища існування – 8,2 млн. грн., захист і реабілітація ґрунту, підземних і поверхневих вод – 1,3 млн. грн., радіаційна безпека – 0,2, а також, інші напрями природоохоронної діяльності складають 5,6 млн. грн..

Мережу територій та об'єктів природно-заповідного фонду області складають два Національні природні і один регіональний ландшафтний парки, 157 заказників, а також, 297 – пам'яток природи, 36 - парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва, які мають загальнодержавне та місцеве значення, 21 заповідне урочище, зоопарк, ботанічний сад

загальнодержавного значення – всього 522 об'єкти загальною площею 312638,16 га, що складає більше 15% , від загальної території області.

В Хмельницькій області, більшу центральну частину займає Подільська височина, по якій проходять вододіли Дніпра, Південного Бугу та Дністра, розташовані унікальні за своїми ландшафтами, охороняється багатство рослинного і тваринного світу, природні комплекси. На територіях зростає більше 150 видів рідкісних для Хмельниччини та таких, що потребують особливої охорони видів рослин, з яких 116 перебувають у Червоній Книзі. Окрім вище перерахованих територій та об'єктів природно-заповідного фонду в області знаходиться два водно-болотних угіддя міжнародного значення – площею 3070,0 га (Бакотська затока – 1590,0 га та Пониззя річки Смотрич – 1480,0 гектарів) [24].

Водночас, витягнута форма Хмельниччини дає змогу мати на території області декілька природних та кліматичних зон, що в свою чергу, зменшує ризики тотального впливу погодних факторів на сільське господарство, та безпосередньо розвиток сільського зеленого туризму по всій території області.

Зважаючи на те, що господарська діяльність є визначальним чинником як позитивного так і негативного впливу на навколишнє природне середовище, в області здійснюються заходи, які спрямовані на зменшення впливу антропогенних факторів на природні складові довкілля: збільшуються площі відновлювальних територій, захисних лісонасаджень, водоохоронних зон, з покращення стану структурних елементів екологічної мережі та біорізноманіття загалом.

За останні роки площа заповідних об'єктів по області значно збільшилась, що позитивно вплинуло на кількісні та якісні показники популяцій рідкісних та зникаючих видів рослин і тварин. Основними завданнями, які допоможуть збереженню біологічного та ландшафтного різноманіття, а також, формування національної екологічної мережі:

- забезпечення належного фінансування;

- програми по збереженню біологічного та ландшафтного різноманіття;
- збільшення площі ПЗФ до середньоєвропейських показників;
- проекти для існуючих об'єктів ПЗФ;
- ефективне функціонування екологічної мережі;
- покращення системи моніторингу біологічного та ландшафтного різноманіття;
- інформаційна кампанія для населення з питань збереження біорізноманіття та формування екологічної мережі;
- сприяння розвитку сільського зеленого туризму.

В більшості розвинених країн світу інформація про екологічний стан території є загальнодоступною, тобто турист одразу може оцінити переваги і небезпеки перебування в межах певного регіону з врахуванням природно-екологічної складової. У нашій країні надання та розповсюдження даної інформації тільки розпочинається.

Проаналізувавши наведені дані, можна зробити висновки, що Хмельницька область належить до регіонів країни з задовільною екологічною ситуацією. Якщо характеризувати господарський комплекс області, він характеризується питомою вагою ресурсномістких та енергоємних виробництв, в більшості, які працюють без достатнього урахування природоохоронних технологій.

2.2. Суспільно-географічні

Площа території Хмельницької області 20,6 тис. кв. км, тобто 3,4% від загальної площі країни, Хмельниччина є представницею невеликих областей і посідає 19 місце по Україні. Протяжність з півночі на південь 256,2 км, зі сходу на захід –192,5 км[9].

Чисельність наявного населення на 01 січня 2020 року становить 1254702 осіб, частка міського населення в загальній чисельності, становить 57,4%. Протягом 2001 – 2020 рр. чисельність населення Хмельницької області

зменшилася на 190,3 тис. ос., складаючи відповідно 1445 тис. ос. у 2001 р. і 1254,7 тис. ос. у 2020 р. На графіку чітко можемо простежити тенденцію до зменшення чисельності сільського населення, що становить у 2020 році 533,9 тис. осіб, тоді як, у 2001 даний показник сягав 706 тис. На жаль, через значне природне скорочення сільського населення, у області відбувається процес депопуляції (Рис.2.5).

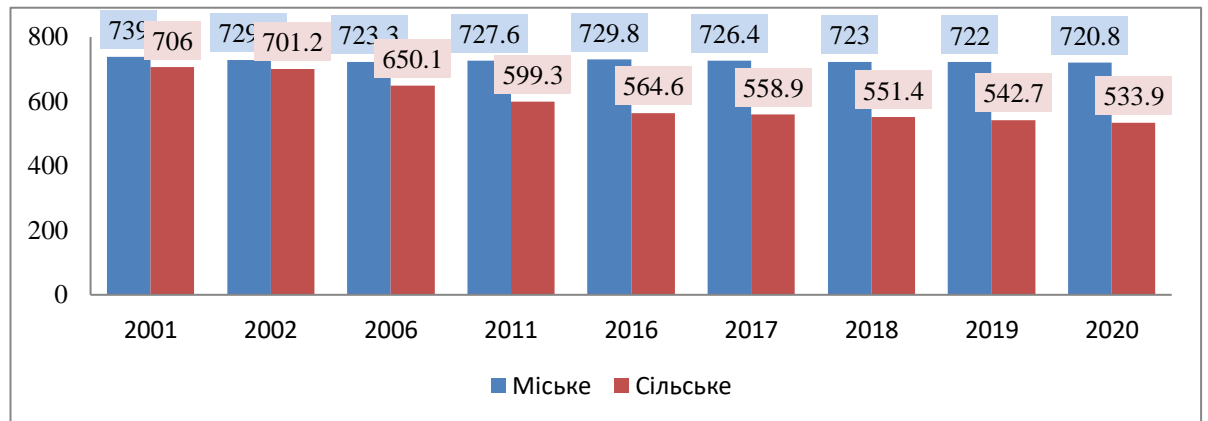


Рис.2.5. Чисельність міського та сільського населення Хмельниччини, тис. осіб

Складено за даними Головного управління статистики в Хмельницькій області

Найбільша кількість населення сконцентрована в центральних: Красилівському, Волочиському, Городоцькому, Хмельницькому та південних районах області: Дунаєвецькому, Кам'янець-Подільському. Найнижча чисельність у Білогірському, Теофіпольському, Старосинявському та Віньковецькому районах.

У співвідношенні сільського та міського населення, у більшості по районах переважає – сільське. Низький ступінь урбанізації спостерігається у Хмельницькому 98,2%, Кам'янець-Подільському 96,7%, Шепетівському 89,2%, Новоушицькому 85,2%, Чемеровецькому 83%, Білогірському 72,2%, Старосинявському 72,7%, Віньковецькому 73,2%, Теофіпольському 68,8% районах (Рис.2.6).

ЧИСЕЛЬНІСТЬ НАЯВНОГО НАСЕЛЕННЯ ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСТЬ

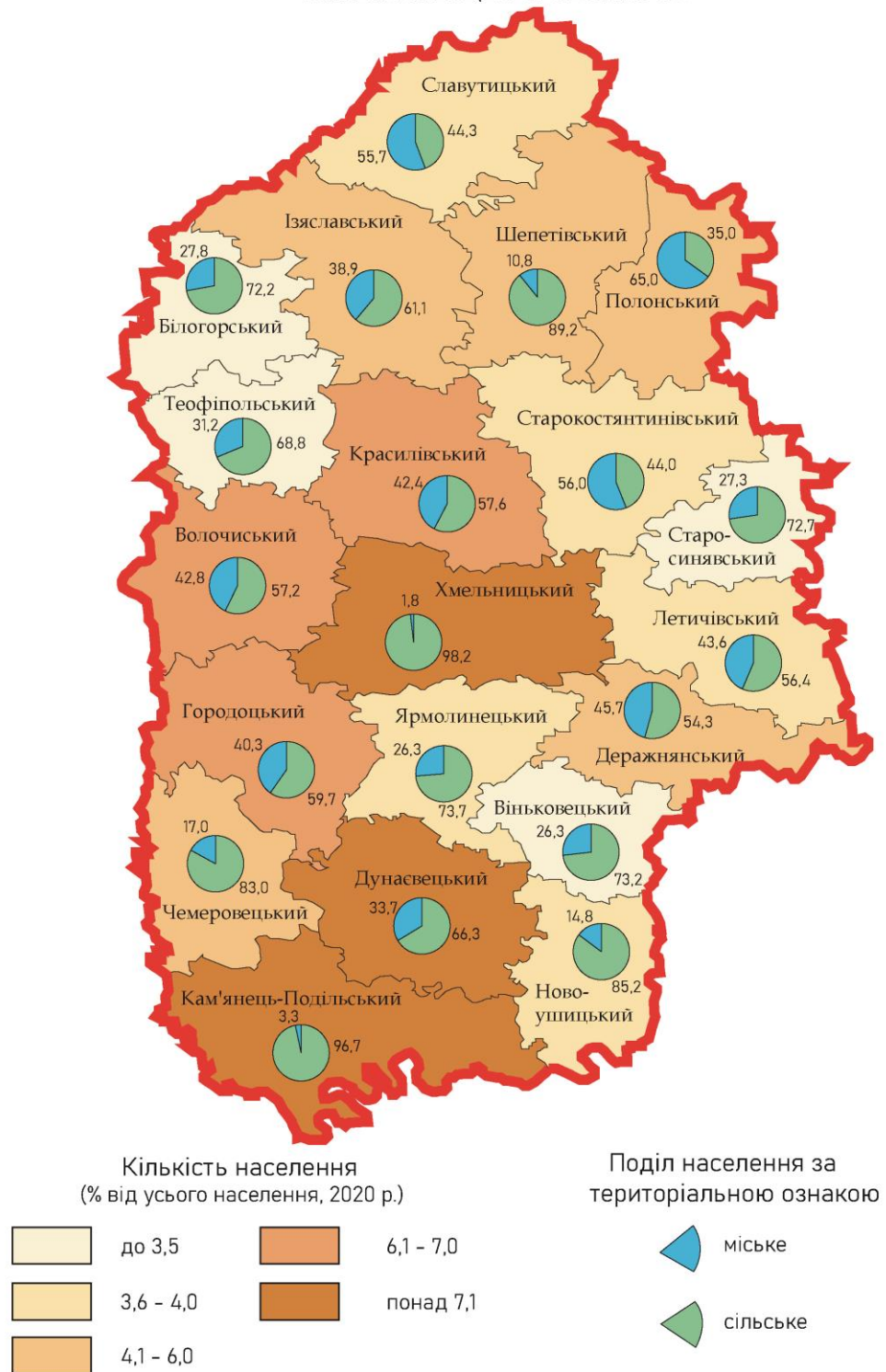


Рис.2.6. Чисельність наявного населення Хмельницької області

Складено за даними Головного управління статистики в Хмельницькій області

Демографічне навантаження на осіб працездатного віку зростало протягом 2013-2020 років, як за рахунок осіб молодше працездатного віку, так і за рахунок осіб старше працездатного віку. Статеві-вікова піраміда населення області у молодших вікових групах виглядає відносно симетричною, зокрема відслідковується незначна кількісна перевага жінок у віковій групі від народження до 40 років. У старшій віковій групі, можемо простежити дисбаланс між чисельністю жіночого та чоловічого населення. У віці понад 75 років, чисельність жінок є значно вищою (Додаток В).

Щільність населення складає 61 особа на 1 кв. кілометр. Найбільша щільність населення спостерігається у районах: Кам'янець-Подільському, Дунаєвецькому, Хмельницькому, Полонському, тоді як найменша – Віньковецький, Старокостянтинівський, Славутський, Старосинявський райони.

Загалом, у області спостерігається позитивна тенденція зайнятості населення, у 2019 році становить 528,8 тис. осіб, тоді як у 2015 – 500 тис. осіб (Рис.2.7).

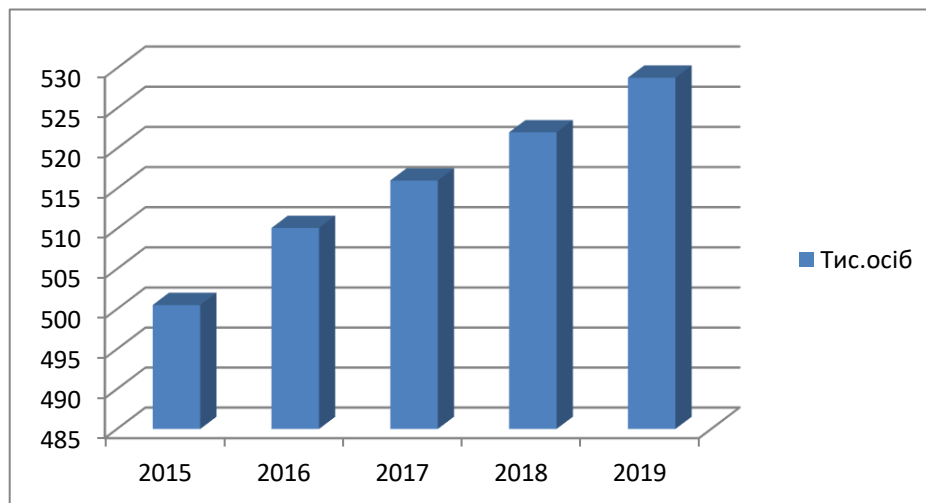


Рис. 2.7. Зайнятість населення Хмельницької області, тис. осіб

Складено за даними Головного управління статистики в Хмельницькій області

На першому місці по зайнятості населення за видами економічної діяльності в Хмельницькій області, займає – сільське, лісове та рибне господарство, в 2019 році налічує зайнятих 150,1 тис. осіб, що є значно вищим показником у порівнянні з 2015 р. – 133,3. Зайнятість у промисловості зросла

на 3,1 тис. осіб, а саме, у 2015 році становило 61,9, тоді як у 2019 зросло до 65 тис. осіб. Значна зайнятість спостерігається у оптовій та роздрібній торгівлі, професійній, науковій та технічній діяльності, а також, діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування, освіти та охороні здоров'я (Рис.2.8).

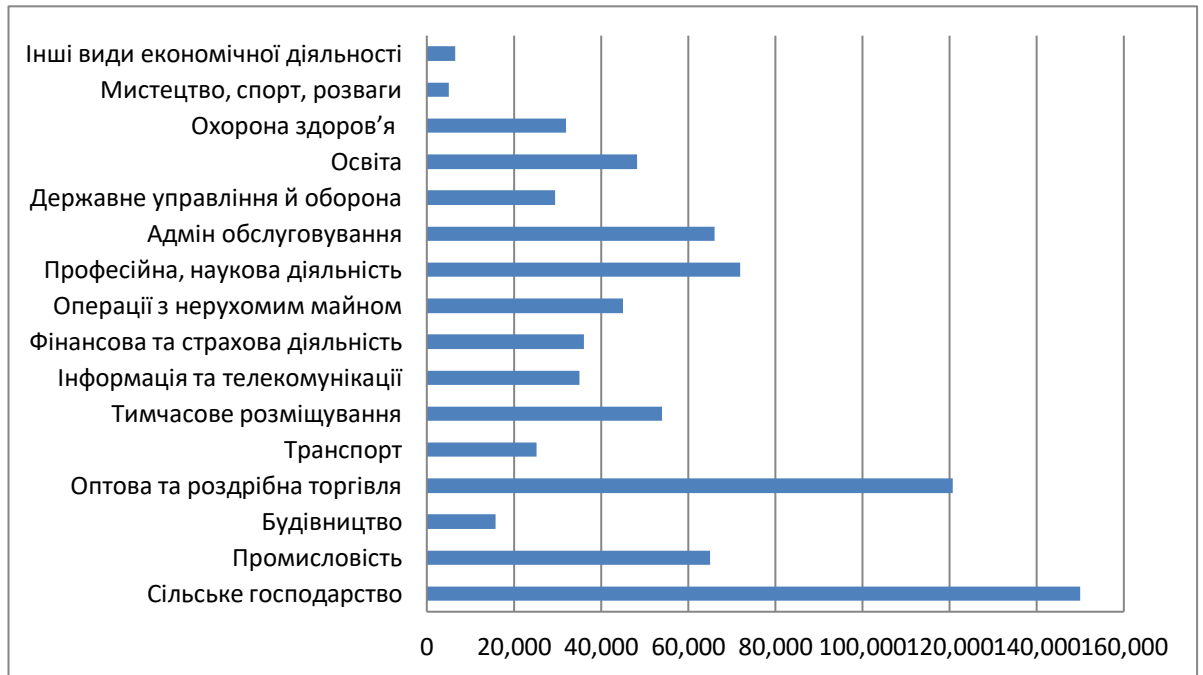


Рис. 2.8. Зайнятість населення за видами економічної діяльності

Складено за даними Головного управління статистики в Хмельницькій області

Міграція населення. На загальне сальдо по області впливає внутрішня та міжнародна міграція. На 2019 рік у області кількість прибулих становило 22 232, тоді як кількість вибулих – 22 775, відбулося скорочення на 543 особи. У міжнародній міграції спостерігається міграційний приріст населення на 336 осіб: потік прибулих становить 708 чоловік, кількість вибулих 372. Деяко нестабільною є ситуація у сільській місцевості. З 2012 по 2015 рр. сальдо міграції від'ємне, а у 2018 році становило +821 особа.

Ринок праці. Протягом 2000 – 2019 рр. ринок праці у Хмельницькій області характеризувався значним скороченням чисельності економічно активного населення. У порівнянні з 2000 р. у 2019 р. його кількість зменшилася на 78,1 тис. осіб. Проте, важливо відзначити, що позитивною є тенденція на ринку праці Хмельниччини тому, що спостерігається скорочення

кількості безробітного населення. У 2019 р. даний показник складав 45,8 тис. осіб, на відміну від 2000 р., де безробітними були майже 90 тис. осіб. У області починаючи з 2015 року спостерігається позитивна тенденція зайнятості населення та зниження безробіття (Рис.2.9).

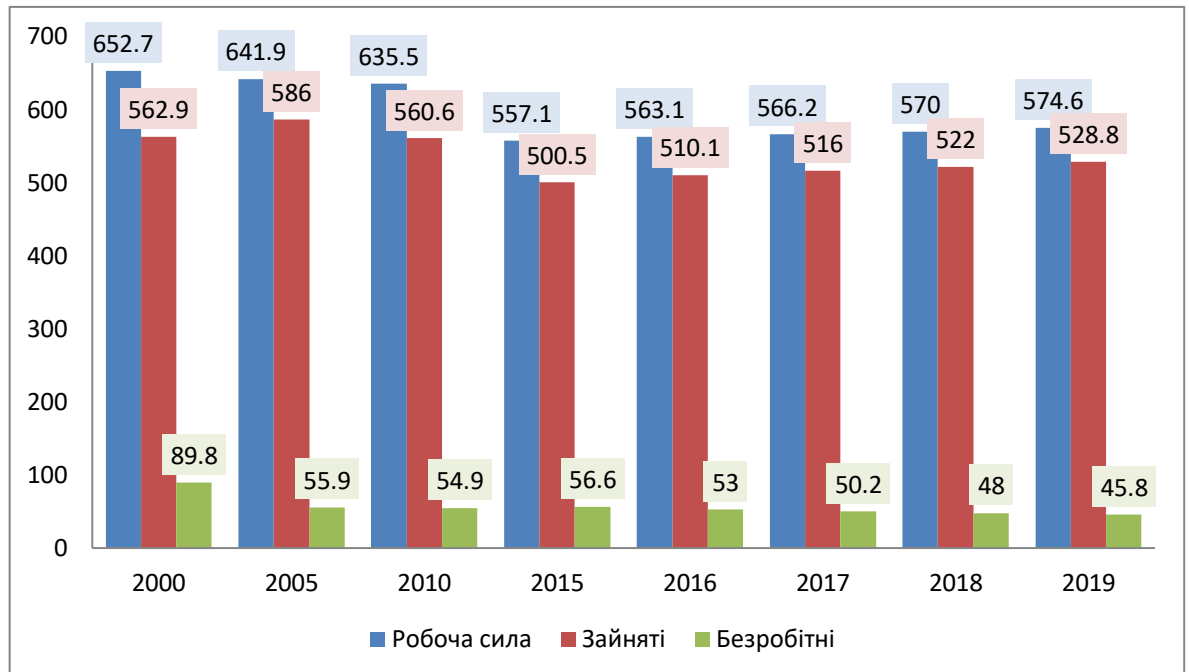


Рис.2.9. Населення за статусом участі в складі робочої сили, тис. осіб

Складено за даними Головного управління статистики в Хмельницькій області

Рівень безробіття населення за методологією МОП на Хмельниччині, у відсотку до всієї робочої сили у 2019 році скоротився та становить 8%, тоді як у 2015 – це 10,2%. Відсоток безробітних у містах дещо знизився, проте безробіття у сільських районах є значно вищим. Порівнюючи з 2010 роком, кількість безробітних скоротилася на 9,1 тис. осіб, і відповідно становить 54,9 тис. осіб у 2010 році та 45,8 тис. осіб у 2019 році, а це в свою чергу сприятливо впливає на соціально-економічний розвиток Хмельницької області (рис.2.10).

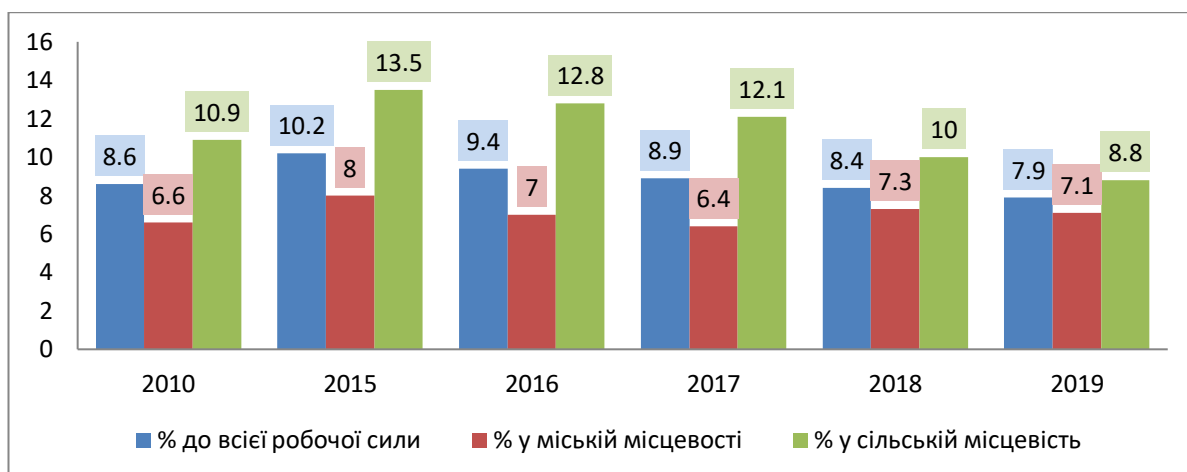


Рис.2.10. Рівень безробіття населення за методологією МОП, %

Складено за даними Головного управління статистики в Хмельницькій області

Отже, проаналізувавши наявну демографічну ситуацію в Хмельницькій області, можемо стверджувати, що сукупність таких факторів, як диспропорція вікових груп, від'ємний природний та міграційний приріст населення, незбалансованість у співвідношенні чоловіків та жінок, призведе до швидкого скорочення чисельності осіб працездатного віку, зростатиме демографічне навантаження на суспільство та економіку регіону.

За результатами здійсненого аналізу встановлено, що середньомісячна і реальна заробітна плата зростає, проте розміри середньомісячної плати коливалися в територіальному розрізі та у розрізі за видами діяльності.

Транспортна інфраструктура. Регіон розташований на перетині багатьох залізничних та автомобільних шляхів. Хмельниччина характеризується забезпеченістю системою доріг та доступністю до усіх територій та населених пунктів. Основним недоліком є погана якість доріг та недостатнє фінансування даної галузі на місцевому рівні.

Безпека території є вагомим чинником розвитку сільського зеленого туризму. Власники сільських садиб/осель, безпосередньо несуть відповідальність за збереження майна та здоров'я відвідувачів, потрібно визначити всі ризики для туристів. У 2019 р. рівень злочинності в Хмельницькій області складав 9981 виявлених злочинів по містах і районах. Даний показник значно знизився на 1191, в порівнянні з 2018 роком, коли

налічувалося 11172 кримінальних випадків. Починаючи з 2015 року, коли у області спостерігався пік злочинності – 12620 випадків, далі відзначалася позитивна тенденція скорочення злочинності (Рис.2.11).

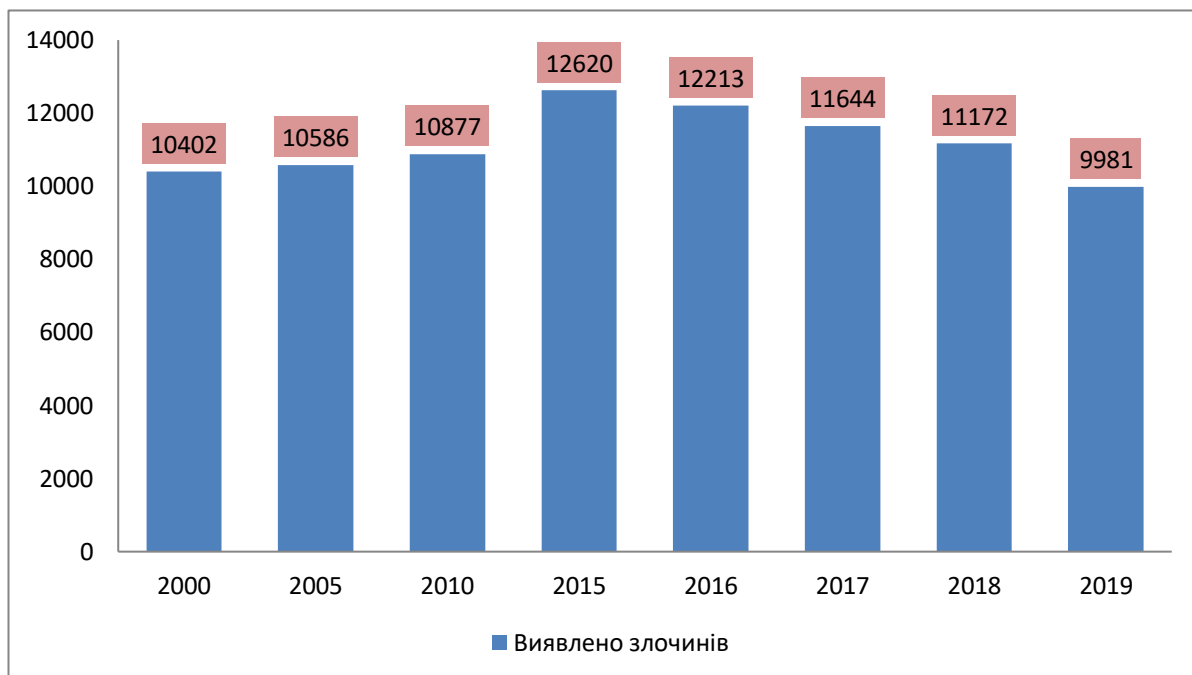


Рис. 2.11. Динаміка злочинів у Хмельницькій області, од.

Складено за даними Головного управління статистики в Хмельницькій області

За даними Управління Міністерства внутрішніх справ України у Хмельницькій області, з урахуванням даних Державної податкової служби України у Хмельницькій області, а також, прокуратури Хмельницької області, найбільшу частку у всіх кримінальних правопорушеннях займають грабежі – 191, хуліганство – 57, умисні тілесні ушкодження – 45, розбої – 40, вбивство – 25 та ін. Найбільша кількість виявлених злочинів у 2019 році спостерігалася у Хмельницькому, Полонському, Красилівському, Кам'янець-Подільському, Ізяславському, Дунаєвецькому та Волочиському районі (Рис.2.12.).

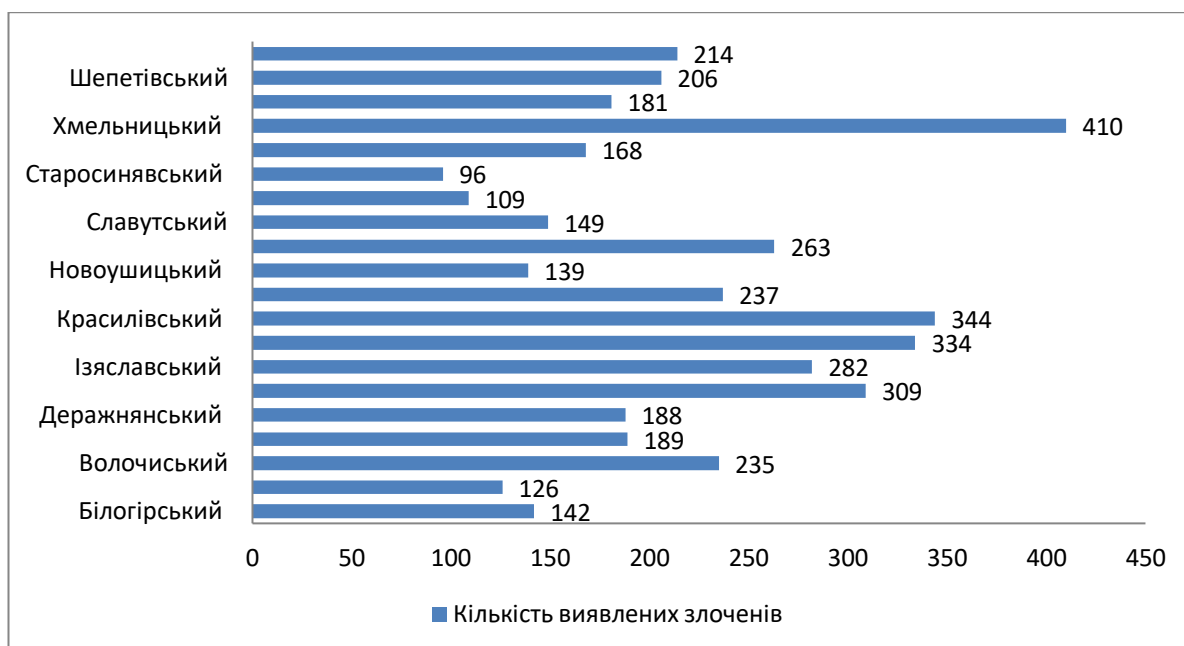


Рис.2.12. Кількість виявлених злочинів у 2019 р.

Складено за даними Головного управління статистики в Хмельницькій області

2.3. Економічні чинники

Економічним чинники мають вагомий вплив на розвиток сільського зеленого туризму. Значний попит на туристичні послуги виникає лише за наявності матеріального достатку, проте коли відсутня дана умова, будь-який попит, буде мінімальним. Наявна складна ситуація, в якій перебуває Україна, життя в умовах пандемії, зниження доходів населення, це все проковує, зниження попиту на туристичні послуги, хороша альтернатива – це сільський зелений туризм.

Найвищий рівень по оплаті праці у 2019 році залишається у працівників фінансової та страхової діяльності, у державному управлінні й обороні; у промисловості, сільському, лісовому та рибному господарстві, а також, соціальному страхуванні. Порівняно, розміри заробітної плати працівників, зайнятих на підприємствах з тимчасового розміщування й організації харчування, у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування, у мистецтві, спорті, розвагах та відпочинку значно нижчі. Варто відзначити, що дуже різниться заробітна плата по містах та районах Хмельницької області

(Рис.2.13).

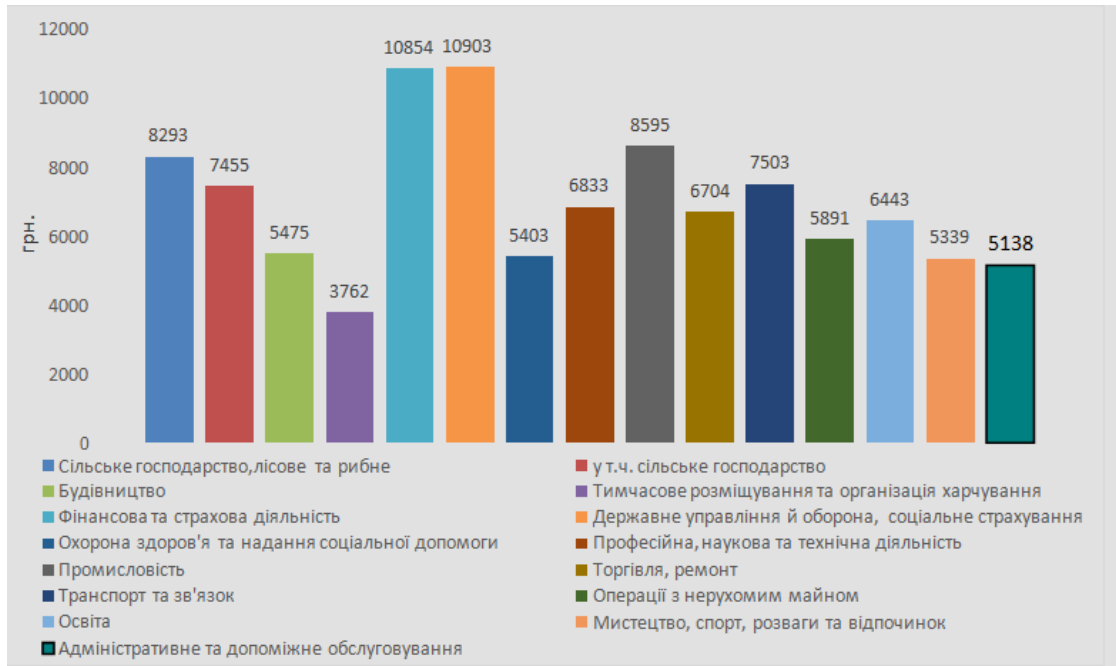


Рис.2.13. Рівень зарплатної плати за видами економічної діяльності. грн.

Складено за даними Головного управління статистики в Хмельницькій області

На регіональному рівні валовий регіональний продукт характеризує рівень економічного розвитку та результати економічної діяльності всіх суб'єктів регіону [29]. Аналізуючи ВРП Хмельниччини, можемо простежити позитивну динаміку зростання за останні роки, що свідчить про сталу тенденцію.

Обсяг ВРП у фактичних цінах у 2018 році становив 75646млн. грн., порівнюючи з 2010, де показники сягали 18096 млн. грн., тобто, обсяг валового регіонального продукту зріс на 57550 млн. грн.. У порівнянні із сусідніми областями обсяг валового регіонального продукту Хмельницької області перевищує Тернопільську, Рівненську, Житомирську та Чернівецьку області. Для визначення рівня життя населення, найбільш характерним є показник валового регіонального продукту на одну особу. Його значення у 2018 році становило 59583 грн., що на 45981 грн., більше ніж у 2010 році (Рис.2.14).

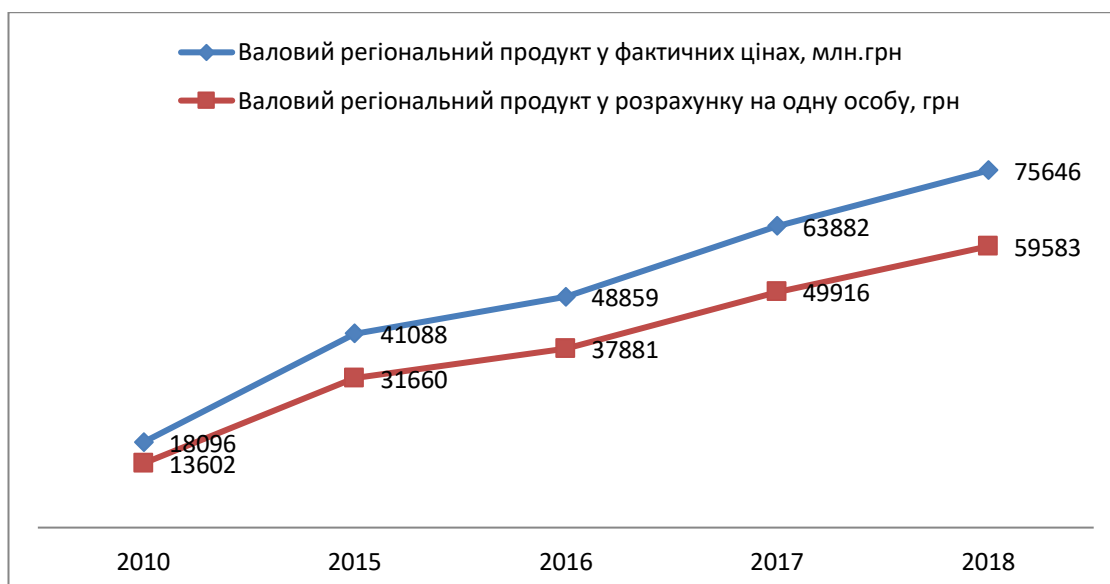


Рис. 2.14. Валовий регіональний продукт Хмельницької області, млн. грн.

Складено за даними Головного управління статистики в Хмельницькій області

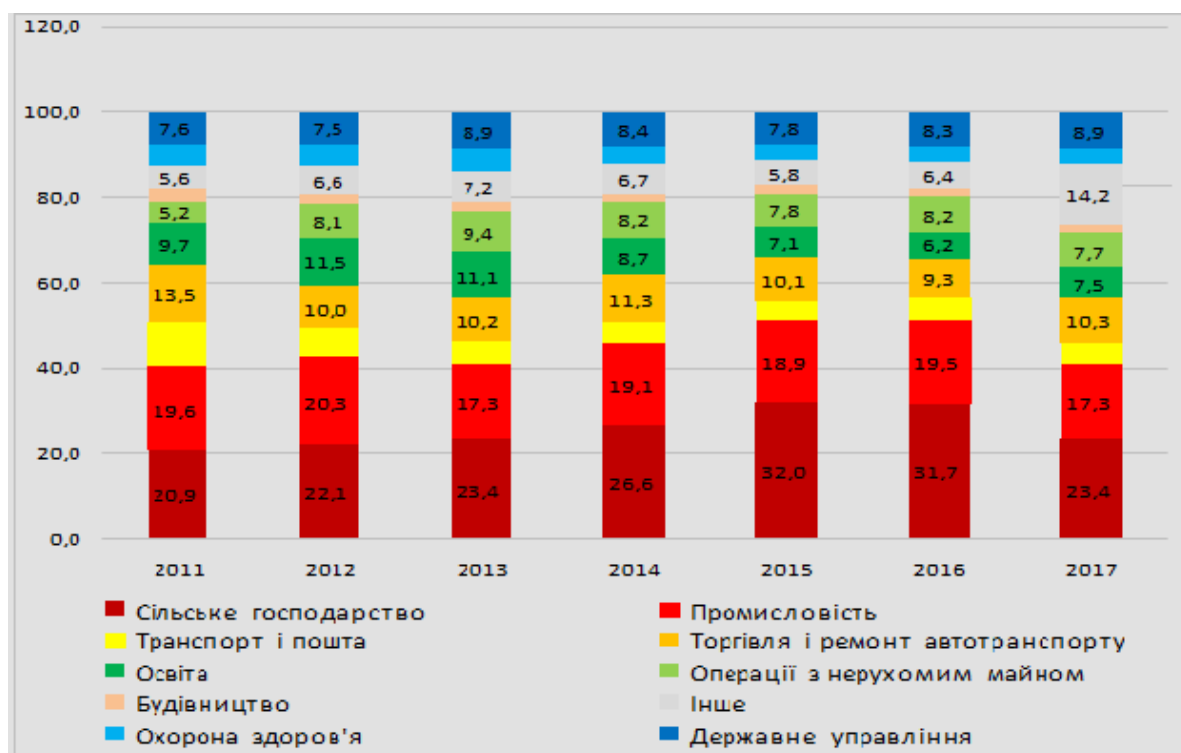


Рис.2.15. Динаміка валової доданої вартості за видами економічної діяльності[36]

Складено за даними Головного управління статистики в Хмельницькій області

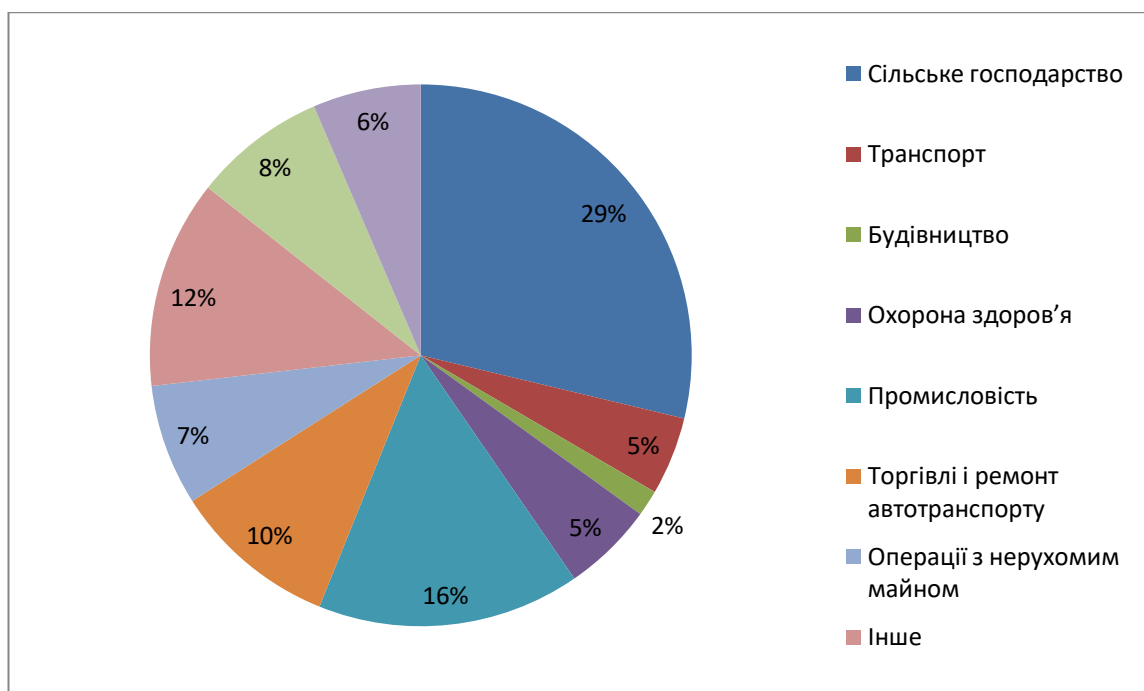


Рис.2.16. Валова додана вартість за видами економічної діяльності у 2018 р.

Складено за даними Головного управління статистики в Хмельницькій області

Динамічна структура валової доданої вартості Хмельницької області за видами економічної діяльності, вказує на сталість протягом останніх років. Сільське господарство займає найбільший відсоток у динаміці валової доданої вартості економіки області, проте у порівнянні з 2016 року показник знизився на 8,3 %. До головних сфер Хмельницької обласні належить, економічна діяльність, сільське господарство, лісове та рибне господарство, промисловість, гуртова та роздрібна торгівля, державне управління й оборона та ін. (Рис 2.15). У 2018 можемо простежити позитивну динаміку (Рис. 2.16).

Починаючи з 2010 року, ми можемо простежити значні темпи економічного зростання, завдяки значним капітальним інвестиціям. З 2014-2015 рр., через загострення економічної кризи та збройного конфлікту на Сході України, спостерігаємо зниження інвестиційної активності. За 2017-2018 рр. на Хмельниччині зросли капітальні інвестиції, проте у 2019 році, інвестиції дещо знизилися та становлять 10534118 тис. грн. (Рис.2.17).

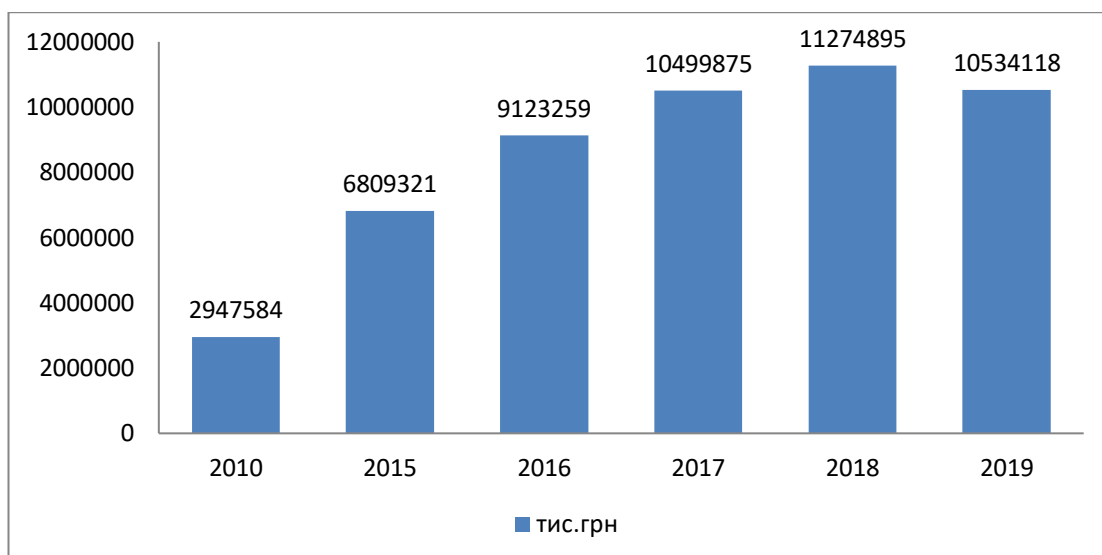


Рис.2.17. Капітальні інвестиції за джерелами фінансування, тис. грн.

Складено за даними Головного управління статистики в Хмельницькій області

Аналізуючи структуру капітальних інвестицій за джерелом фінансування у 2019 році, найбільший відсоток припадає на власні кошти підприємств та організацій – 60,5; кошти місцевих бюджетів – 11,2; державного бюджету – 10,9%; кошти населення на будівництво житла – 7,8; інші джерела фінансування – 5,4%; кредити банків та інші позики – 4,2% (Рис.2.18).

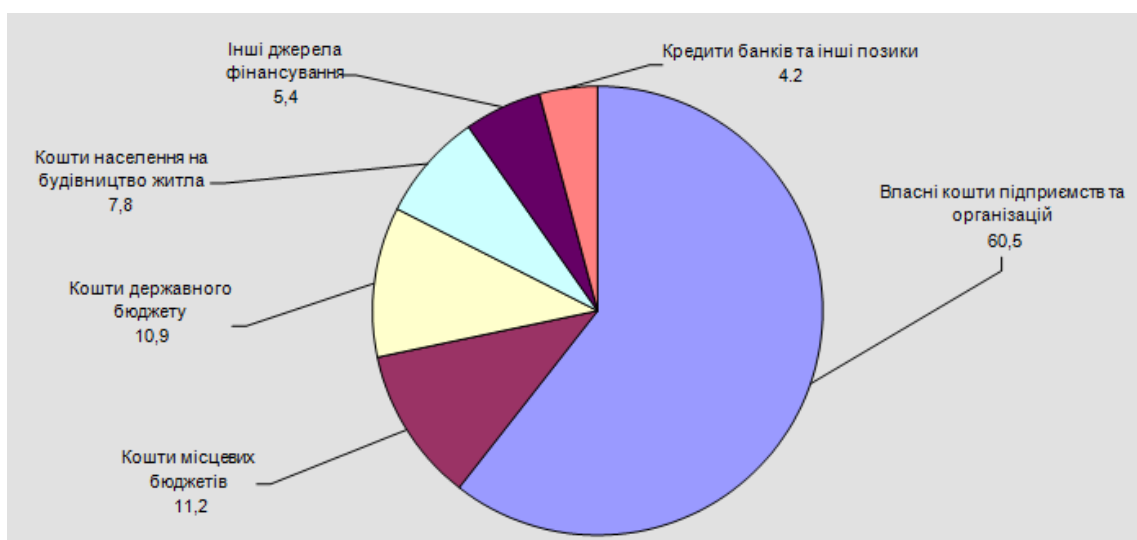


Рис.2.18. Структура капітальних інвестицій за джерелами фінансування в 2019 році, %

Складено за даними Головного управління статистики в Хмельницькій області

Щоб збільшити іноземні інвестиції у Хмельницькій області, потрібно розвивати наявну інфраструктуру, збільшити наявність кваліфікованих трудових ресурсів, потужну сировинну базу, а також, забезпечити платоспроможне населення. У області інвестиційна політика відзначається прозорістю, відкритістю, враховує інтереси інвесторів та пріоритети регіону.

Проаналізувавши економічні чинники, простежується взаємозв'язок між тенденціями розвитку сільського зеленого туризму та загальним економічним розвитком регіону тому, що туристична діяльність, дуже залежить від економічних змін.

РОЗДІЛ 3. СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

3.1. Загальна оцінка розвитку сільського зеленого туризму в області

Характерною ознакою ринку туристичних послуг є стрімкі темпи розвитку. Для забезпечення швидкого розвитку в даній сфері, урядом було схвалено, Стратегію розвитку туризму та курортів на період до 2026 року. Дана Стратегія повинна здійснюватися за напрямками:

- безпека туристам, захист їх прав та інтересів;
- здійснення міжнародних правових норм законодавства ЄС у сфері туризму;
- комплексний розвиток територій, залучення інвестицій для розбудови якісної туристичної інфраструктури;
- формування позитивного іміджу для туристичних регіонів [42].

Реалізація даної стратегії здійснюватиметься коштами державного, місцевого бюджету, залучатимуться інші джерела фінансування, а це у свою чергу, позитивно впливатиме на розвиток та надання туристичних послуг. На нашу думку, представлена Стратегія містить в собі ряд недоліків: не виділено головні види туризму, категорії туристів, а також, Стратегія не вказує на пріоритетність розвитку саме внутрішнього туризму.

Аналізуючи наявний природно-заповідний фонд Хмельниччини, можна простежити, що туристичний потенціал використовується нерівномірно. У північній частині області, де знаходяться значні лісові масиви, доцільно розвивати пішохідний, екологічний туризм, розробляти маршрути, впроваджувати екстремальні види туризму.

Популярним серед туристів є парк «Мальованка», на території Шепетівського та Полонського районах, де розміщена значна кількість різноманітних туристичних маршрутів. Природний парк «Мале Полісся» розташований у Славутському та Полонському районах, зачаровує наявними краєвидами.

Окреме місце повинні посісти комплексні туристичні маршрути та місця приймання туристів, де можна поєднати відвідування природних та культурно-історичних об'єктів. Особливо сприятливі для цього умови склались у південних районах, де на відносно невеликій відстані одне від одного знаходиться велика кількість історичних, природних, культурних пам'яток (Додаток З).

Розміщення туристичного кластеру «Кам'янець», який утворився у 2001 р., включає: культурно-історичні ресурси, наприклад, Кам'янець-Подільську фортеця та Старе місто, а також суб'єкти туристичної діяльності (туристичні агентства, екскурсійні бюро), заклади розміщування та багато іншого, що сприяє швидкому розвитку та забезпечує надання якісних послуг для туристів з різних регіонів України та іноземців[33].

Для збільшення кількості туристів та розвитку галузі, доцільно використовувати наявну туристичну інфраструктуру та створювати нову в сільських місцевостях, особливо на території національного природного парку «Подільські Товтри», де дана діяльність прописана в програмних документах із розвитку даного національного парку. Це допомагатиме розвивати сільський зелений туризм швидшими темпами у південній частині області, за різними напрямками, залучаючи вже наявні туристичні ресурси (Додаток Е).

Хмельниччина має значний культурний потенціал, на кінець 2019 року за даними Головного управління статистики в Хмельницькій області, на державному обліку перебувало 2896 нерухомих пам'яток історії та культури, з них 2340 – історії, 256 – археології, 255 – архітектури та містобудування, 42 – монументального мистецтва, 3 – науки і техніки [9].

Збільшилася кількість туристів, обслугованих туроператорами та тур агентами у 2019 році в порівнянні з попередніми. Проте, кількість виїзних туристів є значно вищою – 19820, з них, жителів міст: Хмельницький (7257), Кам'янець-Подільський(1594), Нетішин(1274), Славута(38), Шепетівка (568), а також, райони: Шепетівський (1298), Новоушицький (714), Дунаєвецький

(250)та ін.Кількість внутрішніх туристів значно поступається та сягає 7789 осіб: м. Хмельницький (3868), Кам'янець-Подільський(321), Красилівський (100), Старосинявський (90)та ін.(Рис.3.1, рис 3.2).



Рис. 3.1. Туристичні потоки

Складено за даними Головного управління статистики в Хмельницькій області

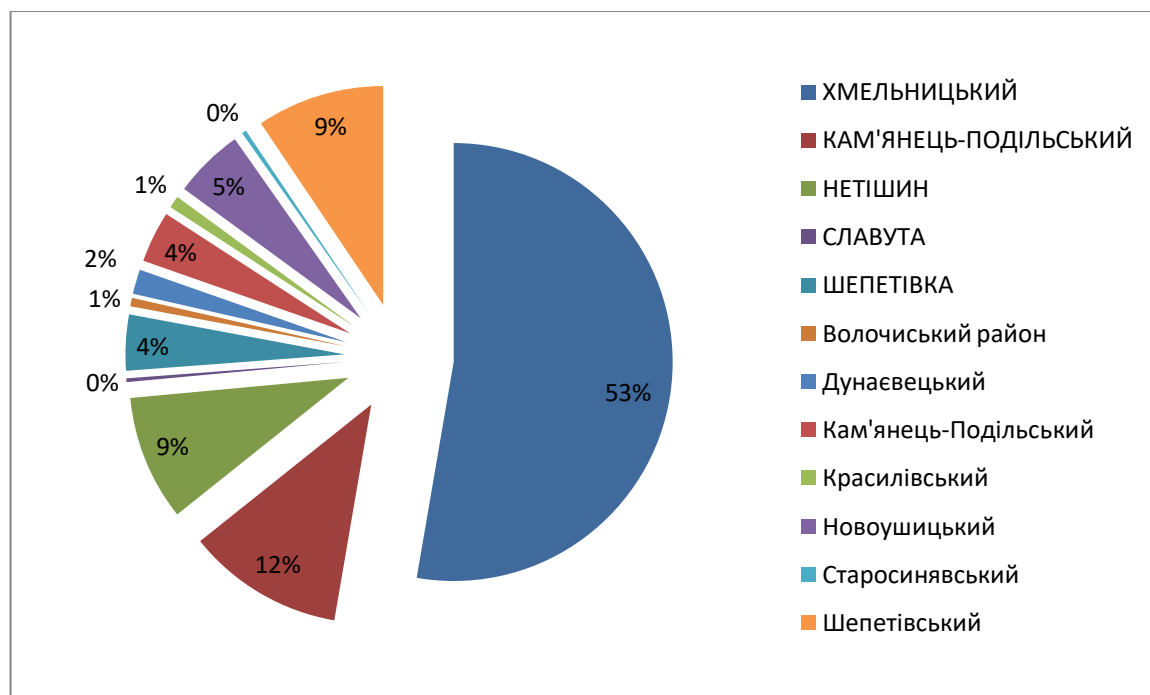


Рис.3.2. Кількість візних туристів по містах та районах у 2019 році

Складено за даними Головного управління статистики в Хмельницькій області

У регіоні працює понад сто суб'єктів туристичної діяльності. У 2019 році, найбільша кількість туристів обслугованих туроператорами перебувала у Хмельницькому, Шепетівському, Новоушицькому, Кам'янець – Подільському, Дунаєвецькому, Красилівському районах.

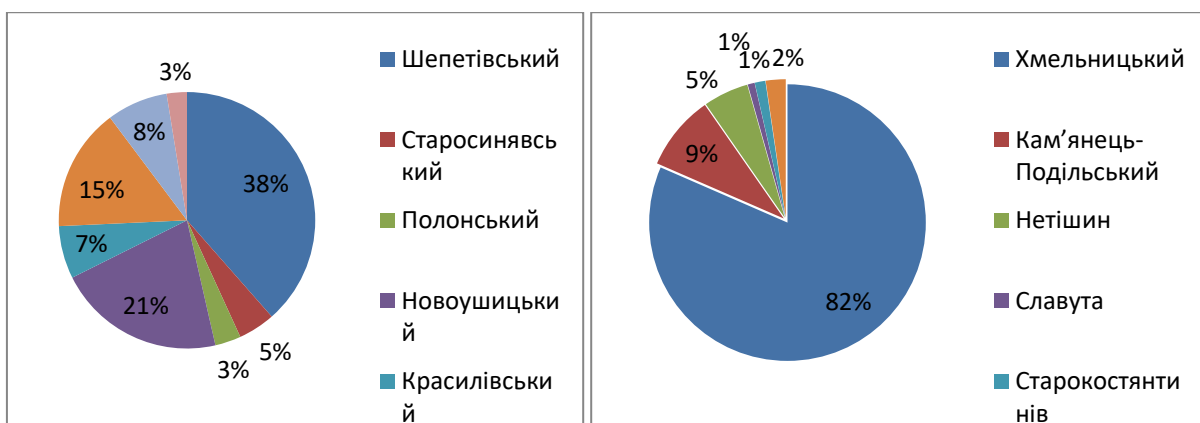


Рис. 3.3. Кількість туристів, обслугованих туроператорами по районах, %

Складено за даними Головного управління статистики в Хмельницькій області

У розрізі міст – це Хмельницький (19896), Кам'янець-Подільський (2148), Нетішин (1290), Славута (198), Старокостянтинів (303) та Шепетівка (568) осіб (Рис. 3.3).

Проаналізувавши кількість розміщених туристів, Хмельницька область має найвищий рівень розвитку сільського туризму на Поділлі, в порівнянні з Вінницькою та Тернопільською областями. По Україні спостерігаємо значну диспропорцію розвитку в даній галузі. Аграрні регіони не розвивають сільський зелений туризм, хоча для цього, у них наявні всі ресурси. На нашу думку, для зміни та покращення ситуації, варто залучитися підтримкою в об'єднаних територіальних громадах на місцях та спрямувати сили на розвиток сільського туризму – залучення інвестицій, покращення наявної та створення нової інфраструктури, яка задовольнила б туристів (Рис. 3.4).

Розвиток сільського зеленого туризму Хмельниччини, напряду залежить від наявного туристично-рекреаційному потенціалу, забезпеченістю інфраструктурою, якістю надання послуг, доступністю, збереженої культурної спадщини. З 2015 року швидкими темпами розвивається приватний бізнес (готелі, садиби, агрооселі). Тому, туристична діяльність може та повинна набувати нових форм територіальної організації[27].

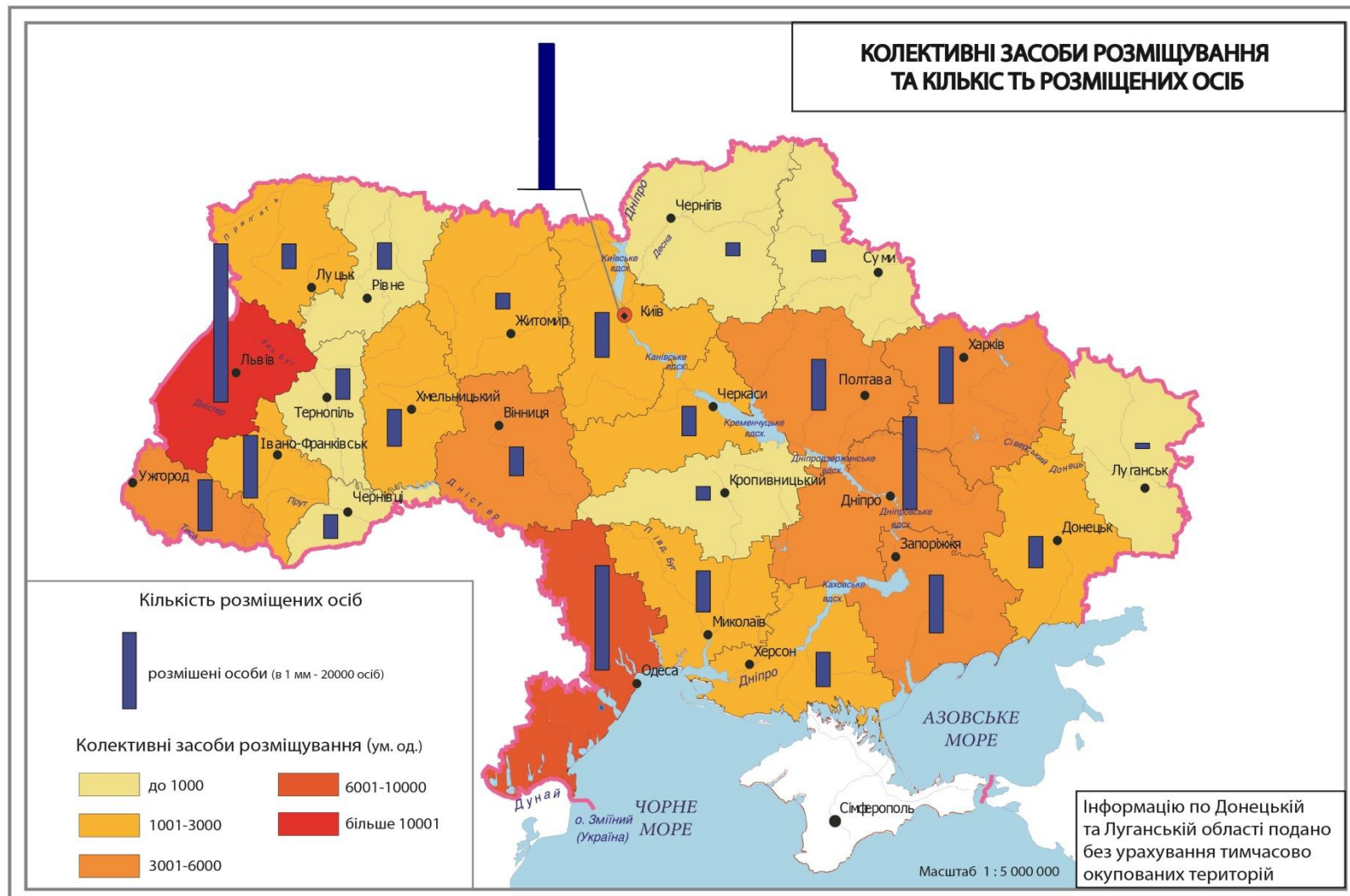


Рис.3.4. Колективні засоби розміщення та кількість розміщених осіб

Складено за даними Державної служби статистики України

3.2.Інфраструктурне забезпечення розвитку сільського зеленого туризму

Проаналізувавши наявну статистичну інформацію, можемо дійти висновку, що туристичний бізнес все більше займає приватний сектор.

На Хмельниччині у 2020 році налічується 56 садиб/агроосель, які надають послуги у сфері сільського зеленого туризму. Форма організації підприємств є приватною. Найбільшим попитом серед туристів користується відпочинок у Новоушицькому, Чемеровецькому, Кам'янець-Подільському, Шепетівському та Славутському районах, дещо поступаються Білогірський, Красилівський, Старокостянтинівський, Городоцький та Дунаєвецький райони. Проаналізувавши територіальний розподіл садиб/агроосель по території, можемо простежити, що найбільша кількість садиб знаходиться у північній та південній частині області. Варто відзначити, що центральні райони Хмельниччини, мають потенційні території, для розвитку даного виду туризму (Рис.3.5).



Умовні позначення

кількість садиб на 1000 осіб населення

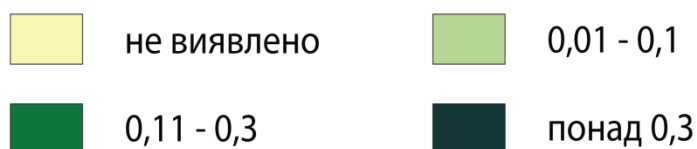


Рис.3.5. Розвиток інфраструктури сільського зеленого туризму
Хмельницької області

Складено за даними Головного управління статистики в Хмельницькій області

У регіоні був заснований перший в Україні сільський туристичний кластер агроосель «Оберіг» у смт Гриців, Шепетівського району, який містить агрооселі: «Смаколики», «У бабусі», «Газдиня», «Лідія». Доходи становлять 30-60% від загальної суми доходів. Для швидкого, комплексного розвитку та високоякісного конкурентоздатного продукту, в даній організації об'єдналися підприємці, працівники освітніх установ, зацікавлена в розвитку місцева влада та громадські організації. Кластер агроосель «Оберіг» працює за певними напрямками (Рис.3.6) [17].

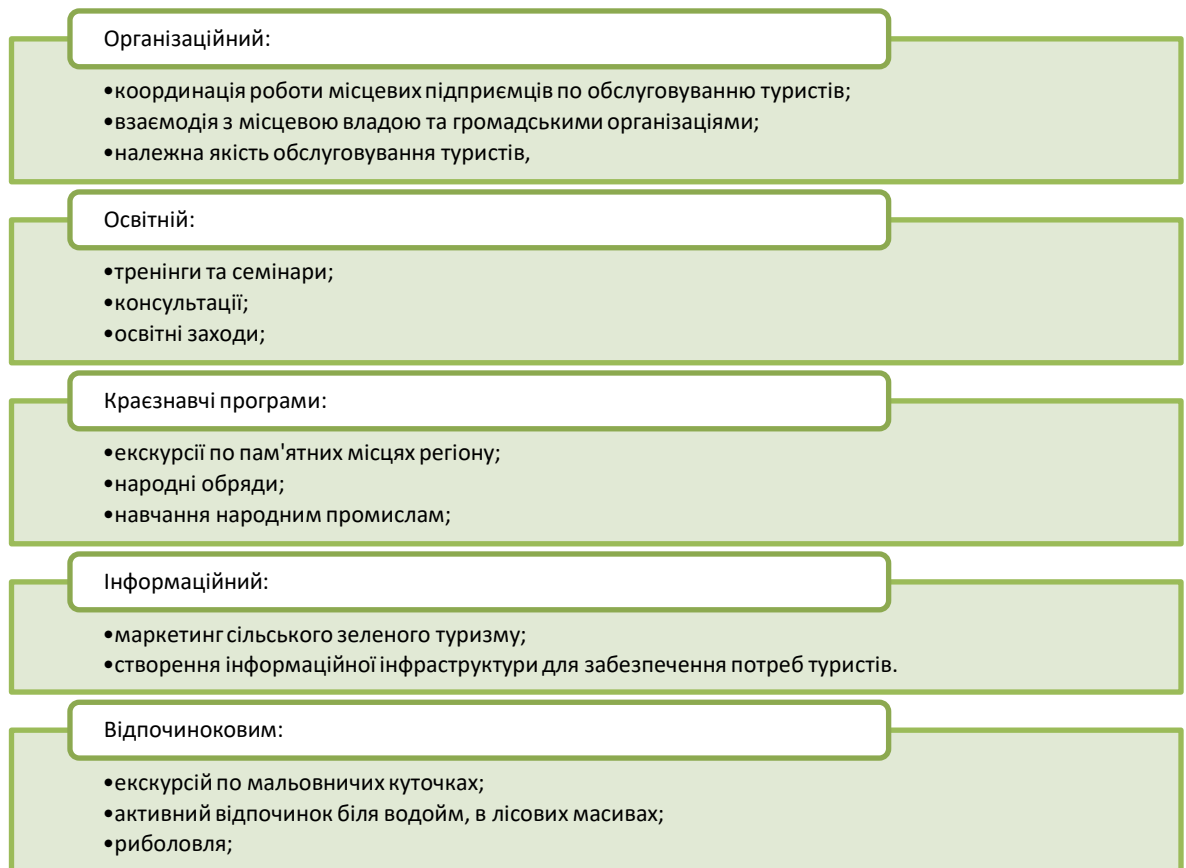


Рис.3.6. Напрями розвитку кластеру «Оберіг»

Створено самостійно на основі джерела[17]

Славутський район включає агрооселі: «Любава», «Миньківці-500» та зелену зону відпочинку «Лісовичок»[32]. Основні послуги, що надаються: відпочинок, альтанки, водні процедури та лікування цілющими глинами.

Кам'янець-Подільський район включає 9 садиб: «Вілла дві ріки», «Тарас Бульба», «Хмільна застава», «Смачна колиба», «Солов'їний гай», «Райський куточок», «Сімейний затишок», «Царська долина», «Чарівниця» [14]. Унікальність садиб в тому, що вони розташовані в районі мальовничої річки Дністер, знаходяться недалеко від національного природного заповідника «Подільські Товтри». Наприклад, у приватній садибі «Чарівниця», основне гасло: «...тут лікує сама природа». Саме тут надають туристичні послуги для туристів з різних регіонів нашої країни та інших держав/

Чемеровецький район включає 12 агроосель, де відпочинок орієнтований на споживача. Тут розроблено 12 унікальних маршрутів для туристів, які практично охоплюють всю територію району, де можна споглядати, зачаровуючи краєвиди.

На території Новоушицького району знаходяться найбільша кількість приватних садиб - 18, а також, оселя «Батьківська хата». Основні послуги: туристичні маршрути «Хутір Галиця», «Камінь бажання»; прогулянки катером по Дністру, риболовля, відпочинок на берегах водосховища, екскурсії на катері, екстремальні види туризму, ознайомлення з народними традиціями та багато іншого.

Проаналізувавши наявну інфраструктуру, можна дійти висновку, що в Хмельницькій області є всі передумови для стрімкого розвитку даної сфери. По-перше, більшість садиб та агроосель розташовані в межах заповідних територій національного або місцевого значення. Проте, хоча дане розміщення має значні переваги, але вимагає дотримання встановлених норм і правил поведінки в заповідних зонах. Власники зелених садиб та їх гості зобов'язані дотримуватись вимог природоохоронного законодавства в частині охорони навколишнього середовища [13]. Тобто, діяльність можлива, лише в умовах збереження місцевих природних ландшафтів.

Також, комплексний розвиток сільського зеленого туризму, можливо отримати завдяки діяльності, окремих сільських об'єднаних територіальних громад.

3.3. Динаміка розвитку сільського зеленого туризму в області

Проаналізувавши дані державної служби статистики, сільський зелений туризм по території країни, носить нерівномірний характер. Якщо аналізувати динаміку розвитку сільського зеленого туризму в Хмельницькій області, спочатку потрібно комплексно дослідити основні показники туристичної галузі регіону, які фактори сприятимуть підвищенню конкурентоспроможності регіонального туристичного комплексу.

Отже, за кількість суб'єктів туристичної діяльності, а саме, туроператорів, ту агентів та суб'єктів, що здійснюють екскурсійну діяльність у 2019 році, переважну більшість становили фізичні особи підприємці – 63, тоді, як юридичних осіб – 25. Дохід від надання туристичних послуг (без ПДВ, акцизів і аналогічних обов'язкових платежів) у 2019 році, юридичних осіб становив 6877,9 тис. грн. Тоді як, кількість туристичних путівок реалізована юридичними особами - 6562. Кількість туристів, обслугованих туроператорами та туристичними агентами - 9401, в порівнянні з попередніми роками значно збільшилася, кількість внутрішніх туристів: 3385.

Кількість реалізованих туристичними агентами туристичних путівок у 2019 році фізичними особами-підприємцями - 10077, з них в межах України – це 4373. Вартість реалізованих туристичними агентами туристичних путівок у 2019 році в області - 125999,4 тис. грн., з них в межах України - 1583, 2 тис. грн. Кількість туроднів за реалізованими туристичними путівками - 59469, в межах нашої країни - 7066. За метою поїздки: відпочинок, дозвілля - 18177, з них діти віком 0-17 років – 4134 (Рис.3.8).

Враховуючі події, які відбуваються в нашій країні, за останні сім років, починаючи з 2014, туристична галузь характеризується нестабільністю

розвитку, спостерігається скорочення попиту та як наслідок відбулось різке зменшення кількості зайнятих працівників у даній галузі.

Щоб прослідити динаміку розвитку туризму по Хмельницькій області загалом, та безпосередньо розвиток сільського зеленого туризму. Нами було здійснено прогнозування туристичних потоків на 2020-2024 рр.

Використавши метод згладжування, було досліджено, що динаміка туристичних потоків матиме песимістичну тенденцію. Якщо у 2019 році –це 27613 осіб, то на 2024 р. прогнозують значне зниження, тільки 1231 осіб.

Таблиця 3.1.

Прогноз туристичних потоків методом згладжування
(Декомпозиційна модель)

2020	2021	2022	2023	2024
16778	11765	6107	2409	1231

Методом аналітичного вирівнювання, було прогнозовано, що у 2024 туристичні потоки становитимуть 6504 осіб.

Таблиця 3.2.

Прогноз туристичних потоків методом аналітичного вирівнювання
(Трендова модель)

2020	2021	2022	2023	2024
16792	14220	11648	9076	6504

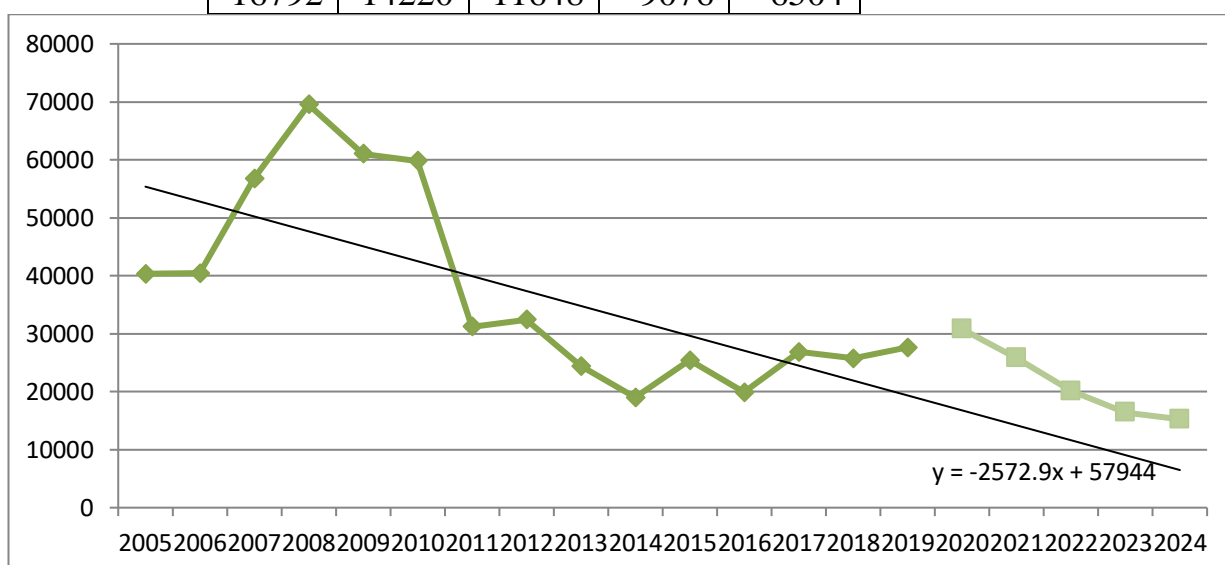


Рис. 3.7. Прогнозування туристичних потоків

Створено самостійно на основі власних досліджень

Прогнозні значення туристичних потоків в досліджуваному регіоні матимуть негативну тенденцію. Проте, в порівнянні з 2019 роком, у 2020 прогнозовано значно більшу кількість туристів. За показниками оптимістичного прогнозу, протягом 5 років спостерігатиметься стрімке зменшення туристичних потоків (Рис.3.7).

Для уникнення прогнозованої ситуації, варто дещо розширити зміст надання послуг сільського зеленого туризму та сформуванню стратегію розвитку у різних напрямках. Здійснювати розвиток на базі історичної спадщини сільських населених пунктів, на основі чого, можливе проведення тематичних екскурсій, фестивалів, ярмарок, тобто, популяризувати відпочинок у сільській місцевості; розвиток сільського зеленого туризму поєднувати з аграрним сектором, реалізація екологічно чистих продуктів, які мають екологічні сертифікати.

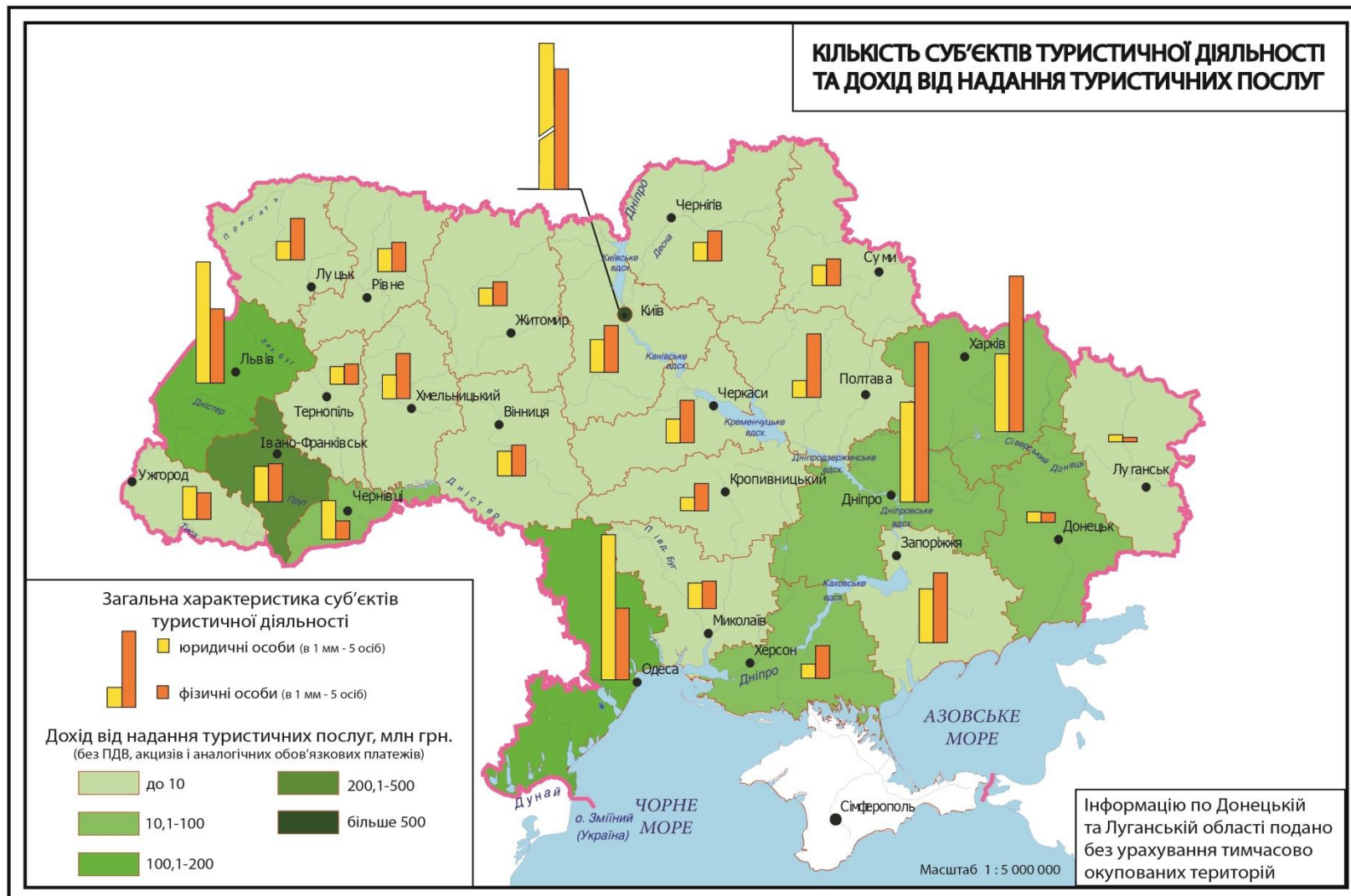


Рис.3.8. Кількість суб'єктів туристичної діяльності та дохід від надання туристичних послуг

Складено за даними Державної служби статистики України

Через відсутність статистичних даних, дуже важко спрогнозувати динаміку розвитку сільського зеленого туризму. Проте, для дослідження ситуації з розвитком сільського зеленого туризму в області, нами було проведено анкетні опитування серед жителів міст. Для цього була розроблена анкета, за якою було опитано 205 респондентів.

1. Якому виду відпочинку, Ви надаєте перевагу?
2. Чи користувалися послугами сільського зеленого туризму?
3. На Вашу думку, достатньо інформації про даний вид відпочинку?
4. Чи надали б перевагу, сільському зеленому туризму, враховуючи карантинні обмеження?
5. Що для Вас є самим важливим, при виборі туру?
6. Яка основна ціль проведення відпустки?
7. Якими основними критеріями Ви користуєтеся при виборі місця відпочинку?
8. Ваша оцінка якості надання послуг сільського зеленого туризму Хмельницької області?

Більше як 75% респондентів відповіли, що надають перевагу відпочинку в Україні. За видами, думки розділилися: 38% надають перевагу пляжному туризму; екскурсійно-пізнавальному – 31%; оздоровчому – 18%; екстремальному – 13%.

На питання чи користувалися послугами сільського зеленого туризму відповіли так: 28%; ні – 59% 13% – вперше чують про даний вид туризму. Проблемою є брак інформації, загалом про даний вид туризму, а також, неналежне інформування потенційних гостей сільських зелених садиб щодо умов відпочинку, умов проживання, щодо послуг, які надаються на території сільської садиби. Тому, 72% респондентів відповіли - інформації занадто мало, 22 – достатньо, 6% - важко дати відповідь (Рис.3.9.).

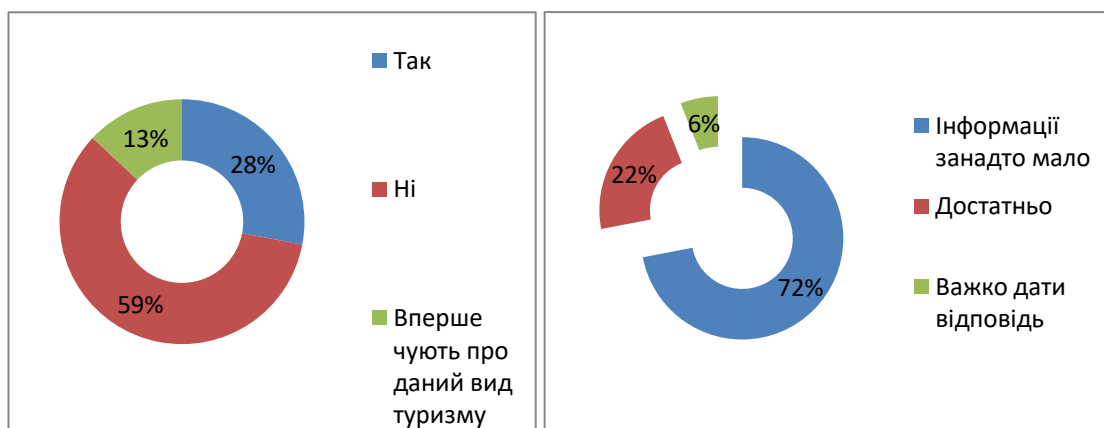
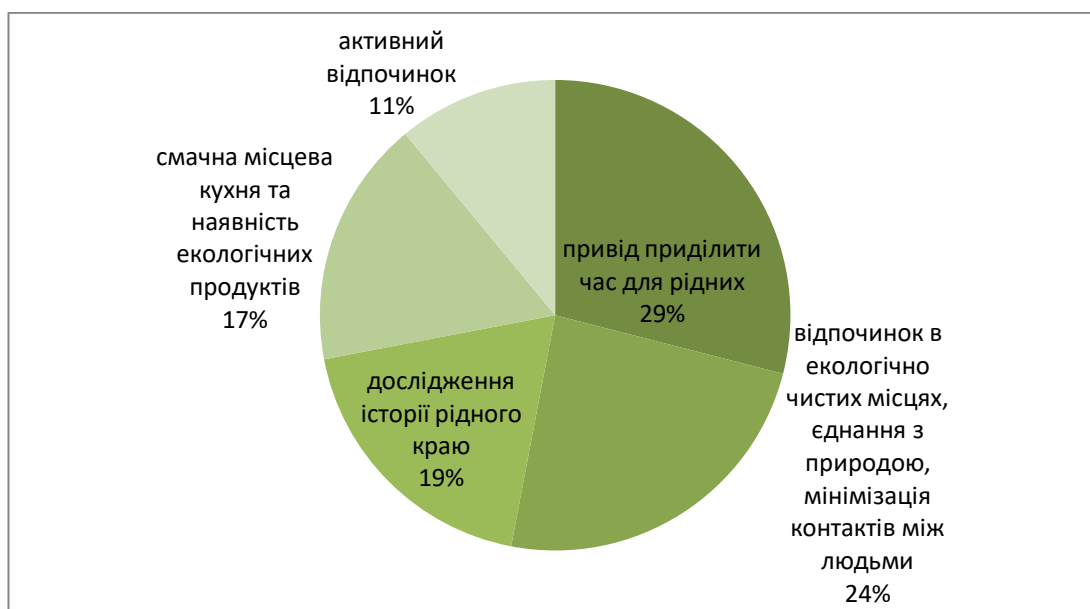


Рис.3.9. Користування послугами сільського зеленого туризму, обізнаність населення про даний вид туризму

Створено самостійно на основі власних досліджень

63% опитаних, надали б перевагу, сільському зеленому туризму, враховуючи карантинні обмеження. Вони стверджують, що це прекрасний привід приділити час для рідних – 29%, відпочинок в екологічно чистих місцях, єднання з природою, мінімізація контактів між людьми 24%, 19% – це дослідження історії рідного краю, смачна місцева кухня та наявність екологічних продуктів – 17%, а також, активний відпочинок - 11%. Тоді, як 37% категорично відмовилися (Рис.3.10).



3.10. Основні мотиви респондентів при виборі сільського зеленого туризму

Створено самостійно на основі власних досліджень

При виборі туру, найбільшу увагу приділяють для ціни – 43%, наявна якість надання послуг – 28%, інфраструктура – 22%, тривалість відпочинку – 7%. Майже 98 % респондентів відповіли, що найголовніша ціль проведення відпустки - це відпочинок.

Основними критеріями при виборі місця відпочинку є: доступність – 36%, гостинність – 22%, місця для відпочинку з дітьми – 19%, екологічність території – 17%, унікальні краєвиди – 6% (Рис.3.11).

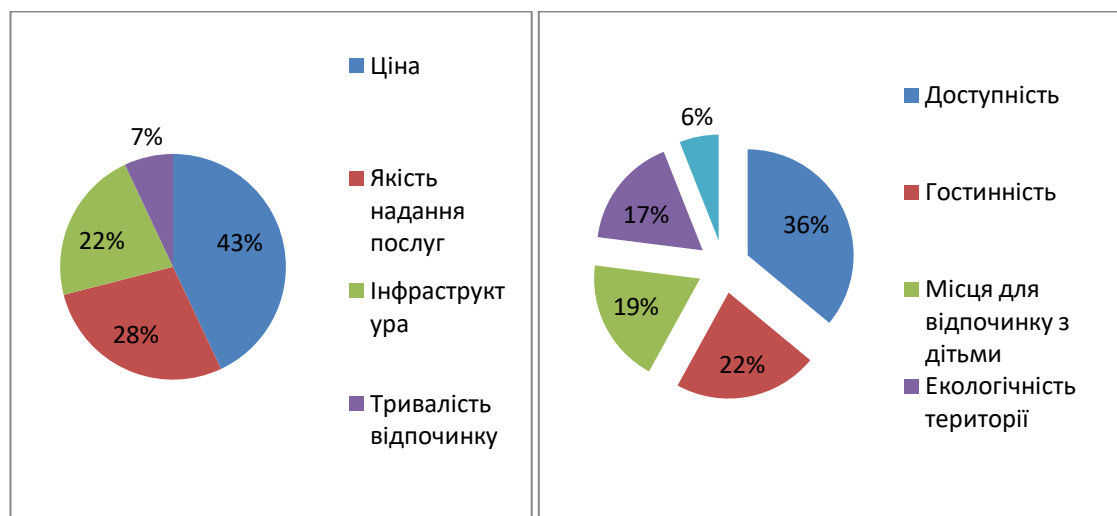


Рис.3.11. Основні критерії при виборі туру та місця відпочинку у респондентів, %

Створено самостійно на основі власних досліджень

Думки респондентів, які користувалися послугами сільського зеленого туризму в Хмельницькій області (28%) розділилися. 9% вважають якість надання послуг високою, 14% туристів дали оцінку вище середнього, 5% - задовільно.

Проаналізувавши відповіді респондентів, ми дійшли висновку, що найбільшу питому вагу у загальній кількості користувачів послуг сільського зеленого туризму займають жителі міст. Щодо пропозицій, для залучення більшої кількості туристів, якщо аналізувати потенційних туристів, за віковим групам: для молоді та дорослих, можна пропонувати всі наявні послуги. Для зацікавлення дітей, потрібно приділити значну увагу на різноманітні атракції: від домашніх тварин, походів у гори, до активного

відпочинку біля водойм. Для людей похилого віку, доцільно пропонувати: екскурсії, прогулянки, риболовлю, інше.

Також, важливо розробити рекламну стратегію, щоб про відносно новий вид туризму, дізналося якомога більше людей. Завдяки якісній інформації про надання послуг, потенційні споживачі чітко розуміють, що вони зможуть отримати, скориставшись пропозиціями сільського зеленого туризму. А це у свою чергу, збільшить кількість туристів, яких обов'язково зацікавить відпочинок в екологічній, мальовничій місцевості, проведення тематичних екскурсій, дослідження наявних історичних пам'яток, сільського колориту місцевих звичаїв та традицій, тощо.

3.4. Проблеми та перспективи розвитку сільського зеленого туризму

Сільський зелений туризм є важливою формою туристичного сектору, який відіграє важливу роль і дає багато переваг сільській місцевості. Коли туристи їдуть у сільські райони, вони підтримують місцеву економіку, даний вид туризму допомагає розвивати сільські райони та забезпечити гідний рівень життя громад.

Проаналізувавши наявну ситуацію у Хмельницькій області, доцільно провести SWOT-аналіз, щоб дослідити наявні сильні сторони, та можливості, а також, наявність слабких сторін розвитку та перешкоди, які з них випливають.

Таблиця 3.3.

SWOT-аналіз розвитку сільського зеленого туризму Хмельницької області

<i>Сильні сторони</i>	<i>Слабкі сторони</i>
Сприятливі природні умови, екологічно чисті, мальовничі краєвиди, наявність великих лісових масивів та природоохоронних територій.	Низька якість умов життя. Диспропорція у розвитку районів по області, локалізація в певних районах.
Значна кількість історико-культурних пам'яток	Відсутність туристичного бренду.

Сільські садиби/ агрооселі, з гідними умовами проживання.	Недостатня кількість садиб/ агроосель по області.
Привітність та гостинність населення.	Низька поінформованість населення про даний вид туризму.
Найнижчі ціни, порівнюючи з іншими видами туризму.	Незацікавленість іноземних туристів.
Збереження унікальних сільських традицій	
Вирощення екологічно чистої продукції.	
<i>Можливості</i>	<i>Загрози</i>
Популяризація територія серед жителів міст.	Відсутність співпраці з туроператорами та тур агентами.
Нереалізований туристичний потенціал.	Напружена ситуація в країні: політична та економічна нестабільність
Збільшення доходів сільських жителів.	Безробіття впливає на збільшення злочинності у сільській місцевості.
Нові робочі місця, збільшення зайнятості сільського населення.	Небажання туристів відпочивати в сільській місцевості.
Покращення інфраструктури в сільській місцевості	
Кращі умови життя для жителів сіл.	

Створено самостійно на основі власних досліджень

Проведений SWOT-аналіз дає підстави зробити певні висновки. По-перше, для подальшого розвитку зеленого туризму в Хмельницькій області необхідно залучити місцеві громади, щоб розвивати нереалізований туристичний потенціал. Потрібно провести детальну класифікацію існуючих баз відпочинку та садиб, розробити заходи, які б заохочували відпочиваючих збільшити тривалість свого перебування в сільських садибах/оселях, а також, туристи повинні знати, які послуги господарі можуть запропонувати в своїх агрооселях та садибах та можливість вибрати комфортність свого відпочинку залежно, від своїх матеріальних можливостей.

Сільський зелений туризм, дуже активно розвивається на території нашої країни, проте в Хмельницькій області не набув значного поширення.

Поширення даного виду туризму, позитивно впливатиме на соціально-економічне становище сільських територій, сприятимуть екологічній свідомості населення, та найголовніше, зменшить безробіття серед селян.

Органи місцевої влади, об'єднані територіальні громади, повинні надавати вагоме значення щодо розвитку сільського зеленого туризму, покращенню конкурентоздатності туристичного продукту Хмельниччини. Дуже важливо розробити заходи, які збільшать кількість відвідувачів та час перебування в сільських садибах/оселях. Підвищити якість надання послуг, співпраця з туристичним агентами, які б пропонували сільський зелений туризм.

Одна з основних переваг сільського туризму, як бізнесу це мінімальні вкладення на старті. Безпосередньо, зелений туризм позитивно впливатиме на розвиток сільських територій Хмельниччини, зниження рівня безробіття у сільській місцевості та як наслідок, відбувається збільшення рівня добробуту серед жителів, мінімізація міграції населення із сільських територій. Отже, Хмельницька область має всі умови, для комплексного розвитку сільського зеленого туризму, завдяки сприятливим природним умовам, кількості мінеральних джерел, гостинності та відкритості господарів, різноманітних звичаїв та традицій, притаманних саме для цієї місцевості.

ВИСНОВКИ

Сільський зелений туризм популярний у всьому світі і може мати значний економічний вплив у сільській місцевості. Сільський зелений туризм є важливою складовою туристичної індустрії та є одним з найперспективніших у світі. Розвиток сільського зеленого туризму здійснюється під впливом взаємодії основних чинників: природно-екологічних, суспільно-географічних та економічних. Наявність природних ресурсів та екологічність території відіграє ключову роль у розвитку сільського зеленого туризму. Загалом, основою для розвитку сільського туристичного продукту є пейзажне різноманіття ландшафтів, наявність великих лісових масивів та сприятливий клімат, територія, без негативних факторів на організм людини. Для організації повноцінного відпочинку, дуже важлива наявна транспортна та соціальна інфраструктура.

Для діяльності сільського зеленого туризму, має значення наявність історико-культурних об'єктів, на основі яких, можливе проведення тематичних екскурсій, фестивалів, ярмарок, а це у свою чергу популяризуватиме відпочинок у сільській місцевості. Для комплексного розвитку, важливо інформувати потенційних туристів, важлива рекламна стратегія. Економічні чинники безпосередньо впливають на розвиток сільського зеленого туризму. Наявна складна ситуація в країні, зниження доходів населення, життя в умовах корона- та посткоронавірусної реальності, отже, ми можемо впевнено стверджувати, що розвиток сільського зеленого туризму, є найбільш прийнятним та конкурентним враховуючи наявні умови.

Провівши дослідження, ми дійшли висновку, що не існує на рівні закону однозначного тлумачення терміну сільського зеленого туризму. Завдяки своєму значному впливу на економічний і соціальний розвиток країн, міст, туристична діяльність повинна регулюватися державою, суб'єктами туристичної діяльності та знаходиться під контролем громадськості. На жаль, сьогодні потенційні туристи не ознайомлені з

сутністю та основними перевагами сільського зеленого туризму, варто покращити комунікації зі споживачами. А також, залучити інвестиції у розвиток сільського зеленого туризму.

Загалом, у 2020 році у Хмельницької області переважали приватні підприємства туристичної діяльності. Яскравий приклад, це те, що в області розташовано 56 садиб/осель, форма організації яких є приватною. Хмельниччина характеризується вищою, в порівнянні з іншими областями, людністю сільських населених пунктів. Доцільно у Віньковецькому, Дунаєвецькому, Новоушицькому, Чемеровецькому районах, які мають стабільну соціально-економічну ситуацію, створювати нові садиби/оселі та розвивати на представлених територіях сільський зелений туризм, створювати високоякісний доступний широким верствам населення, конкурентоздатний туристичний продукт. У регіоні заснований перший в Україні сільський туристичний кластер агроосель «Оберіг» у смт Гриців, Шепетівського району. Який з кожним роком приймає все більшу кількість туристів.

Отже, завдяки сільському зеленому туризму створюватиметься багато робочих місць у сільських районах, де в іншому випадку є не так багато можливостей для працевлаштування. Місцеві громади використовуватимуть покращену або ж нову інфраструктуру та якісні послуги. Це особливо поширено, коли мова йде про транспортні мережі. По своїй суті, сільські райони погано пов'язані громадським транспортом. Сільський зелений туризм сприятиме побудові нових транспортних мереж та інфраструктури. Це вигідно не лише туристам, які подорожуватимуть, а й місцевій громаді.

Сільський зелений туризм стимулює культурний туризм та культурний обмін. Багато людей з різних напрямків поїдуть у сільські райони, це в свою чергу, дає можливість місцевим жителям та туристам пізнати культуру одне одного. Є багато позитивних соціальних наслідків туризму, дослідження традицій та звичаїв притаманних сільській місцевості, це стимулює збереження та продовження традицій, звичаїв та ремесел.

Хоча сільський туризм має багато переваг, є також і недоліки, які слід враховувати. Основним з яких є те, що сільський зелений туризм часто є сезонним явищем. Як згадувалося раніше, відсутність транспортних зв'язків до сільської місцевості є загальною проблемою в галузі сільського зеленого туризму. Варто співпрацювати з місцевими та регіональними органами влади для вдосконалення місцевої інфраструктури. Також, хорошою можливістю є організація власних варіантів, наприклад, автобусних екскурсій.

Очевидно, що сільський зелений туризм є одним з провідних напрямків в туристичній галузі. Отже, надання якісних послуг у сфері сільського зеленого туризму є найкращим способом покращити соціальний, економічний та екологічний стан сільських територій. Для успішного розвитку туристичного бізнесу потрібно застосовувати глобальний підхід, що фокусується на задоволенні потреб туристів та основних принципах сталого розвитку територій. Завдяки розвитку місцевої економіки, здійснювати відродження сільських територій для розвитку територіальних громад.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Dictionary of Travel. Tourism and Hospitality / Ed.S. Medlik. Butterworth-Heinemann Ltd., 1993. P.41
2. European Environment Agency [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.eea.europa.eu/help/glossary/eea-glossary/rural-tourism>
3. The World Tourism Organization (UNWTO) [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.unwto.org/>
4. Багрій М. В. Вдосконалення державного регулювання туристичної привабливості сільських територій / М. В. Багрій // Агросвіт. – 2014. – № 14. – С. 69-72.
5. Бейдик О.О. Рекреаційно-туристські ресурси України: Методологія та методика аналізу, термінологія, районування: Монографія. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2001. – 395с.
6. Биркович В.І. Сільський зелений туризм — пріоритет розвитку туристичної галузі України. Стратегічні пріоритети / В.І. Биркович // Наук.-аналіт. щокварт. зб. — 2008. — №1 (6). — С. 137—143.
7. Вишнеvsька Ю. В. Адміністративно-правові заходи забезпечення діяльності у сфері сільського туризму в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 "Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право". К. 2011. 20 с.
8. Габа М. І. Сільський зелений туризм – перспективний вид туризму для реформування економіки України / М. І. Габа // Інтелект ХХІ. – 2016. – № 2. – С. 88-94
9. Головне управління статистики у Хмельницькій області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.km.ukrstat.gov.ua>
10. Горішевський П. В. Сільський зелений туризм : організація гостинності на селі: підручник / П. В. Горішевський, В. П. Васильєв, Ю. В. Зінько. – Івано-Франківськ: Місто-Н, 2003. – 148 с.

11. Дарчук В.Г. Формування стратегічних основ розвитку сільського (зеленого) туризму в Україні : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.03. Донецьк, 2014.
12. Закон України «Про особисте селянське господарство» » [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/742-15>
13. Закон України Про природно-заповідний фонд України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-12#Text>
14. Зелений туризм Хмельницької області Електронний ресурс. - Режим доступу:<http://ruraltourism.com.ua/index2.php?a=oblast&id=68>
15. Кифяк В.Ф. Організація туристичної діяльності в Україні: навч. посіб. / В Ф. Кифяк. – Чернівці: Зелена Буковина. 2005. – 312 с
16. Кіптенко В.К., Маденко О.В. Перспективні напрями сталого розвитку туризму у Хмельницькій області / В.К. Кіптенко, О.В. Маденко // Географія і туризм. - 2013. - Вип. 23. - С. 167-175.
17. Кластер агроосель «Оберіг» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.oberig.km.ua>
18. Костиця М.М. Сільський туризм: теорія, методологія, практика : монографія ; за наук. керівництвом і заг. ред. проф. Є.І. Ходаківського, проф. Ю.С. Цал-Цалка. Житомир : ЖДТУ, 2006.
19. Кравченко Н. Роль сільського туризму у розвитку проблемних регіонів Полісся // Ніжин, 2007. - С. 250
20. Кращі агросадиви Хмельниччини Електронний ресурс. - Режим доступу:<https://news.agro-center.com.ua/eco-farming/krashhi-agrosadibi-hmelnichchini-dlja-vidpochinku-foto-ta-detali.html>
21. Кузик С. П. Географія туризму: навч. посіб. / С. П. Кузик. – К. : Знання, 2011. – 271 с.
22. Любіцева О.О., Третяков О.В. Типізація дестинацій / О.О. Любіцева, О.В. Третяков // Географія та туризм. - 2012. - Вип. 17. - С. 3-9.
23. Мезенцев К.В., Сайчук В.С. Структура населення Хмельницької області як чинник функціонування та розвитку регіонального ринку праці / К.В.

- Мезенцев, В.С. Сайчук // Наук. записки Вінницьк. держ. педагог. ун-ту ім. М. Коцюбинського. Серія: Географія. - 2010. - Вип. 20. - С. 198-205.
24. Міністерство екології та природних ресурсів України [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://menr.gov.ua/files/docs/>
25. Національний атлас України. / Редкол.: Б.Є. Патон (голова). – К. : ДНВП "Картографія", 2007. - 440 с
26. Нич Т. В. Суспільно-географічні аспекти дослідження формування інтелектуального потенціалу Хмельницької області : автореферат дис. на здобуття наук. ступеня канд. геогр. наук : 11.00.02. Чернівці, 2016.
27. Олійник Я.Б., Ободовська В.О. Регіональна туристична політика Республіки Польща / Я.Б. Олійник, В. О. Ободовська // Вісник Київ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка. Сер. Географія. - 2015. - Вип. 1(63). - С. 73-76.
28. Організація економічного співробітництва та розвитку країни (ОЕСР) [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.oecd.org/>
29. Офіційний сайт Хмельницької обласної державної адміністрації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://adm.km.ua>
30. Павлова Х. Екологічний паспорт Хмельницької області 2018. – 61-70с.
31. Підлісецька І. О., Дмитрук О. М. Картографічне дослідження історико-культурної спадщини Хмельницької області [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://ma_ptimes.inf.ua/CH_06/7.pdf
32. Славутчина туристична Електронний ресурс. - Режим доступу: <https://tourslavuta.at.ua/>
33. Смірнов І.Г. Логістичний аспект туристичних чудес України: заповідник «Кам'янець» / І.Г. Смирнов // Географія та туризм. - 2011. - Вип. 11. - С. 136-148.
34. Стан навколишнього природного середовища Хмельницької області [Електронний ресурс]. - Режим доступу: www.adm-km.gov.ua/
35. Стафійчук В.І., Данильченко П.М. Передумови та перспективи розвитку сільського та зеленого туризму в Житомирській області / В.І. Стафійчук, П.М. Данильченко // Географія та туризм. - 2015. - Вип. 33. - С. 102-110.

36. Стратегія розвитку Хмельницької області на 2021-2027 рр. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2020/04/strategiya-rozvytku-hmelnyczkoyi-oblasti-na-2021-2027-roky.pdf>
37. Танасійчук О. Ю. Особливості природної складової рекреаційного комплексу Хмельниччини / О. Ю. Танасійчук // Геополітика і екогеодинаміка регіонів. – 2014. – Том 10. – Вып. 2. – С. 790–798.
38. Ткаченко Т.І. Сталий розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу : [монографія] / Т.І. Ткаченко. – К. : Київський національний торговельно-економічний університет, 2006. – 537 с.
39. Топчієв О. Г. Суспільно-географічні дослідження: методологія, методи, методика : Навч. посіб. / О. Г. Топчієв. – Одеса : Астропринт, 2005. – 632 с.
40. Траченко Л. В. Социальное значение зеленого туризма в контексте развития сельских территорий Украины / Л. В. Траченко, С. В. Тымчук, Л. М. Нецадим // Современные технологии управления. – 2015. – №.1(49). – С. 43–47
41. Туристична діяльність в Україні в 2019 році: стат. інформація. Офіційний сайт Державної служби статистики України. - Електронний ресурс. - Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>
42. Урядовий портал: РОЗПОРЯДЖЕННЯ від 16 березня 2017 р. № 168-р Київ Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://maptimes.inf.ua/CH_06/7.pdf
43. Чернява Г.Л. Теоретичні підходи до визначення поняття, сутності альтернатив розвитку сільського зеленого туризму. Культура народів Причорномор'я, 2012, №227. С. 85-88.
44. Шульгіна Л.М., Бондар. А.І. Аналіз екоорієнтованих видів туризму: їх відмінні та спільні риси. URL: http://mmi.fem.sumdu.edu.ua/sites/default/files/mmi2010_1_161_168.pdf

Додаток А

**Витрати на охорону навколишнього природного середовища
Хмельницької області за видами діяльності в 2019 році (тис. грн.)**

	Усього	У тому числі		
		капітальні інвестиції		поточні витрати
		усього	з них витрати на капітальний ремонт	
Усього	389811,2	70875,9	17164,0	318935,3
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	908,3	–	–	908,3
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	585,0	–	–	585,0
Переробна промисловість	72380,0	25034,6	8210,5	47345,4
у тому числі				
виробництво харчових продуктів	2580,5	951,5	35,6	1629,0
виробництво напоїв	4791,9	–	–	4791,9
виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	11,1	–	–	11,1
виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	14381,2	8791,4	8174,9	5589,8
металургійне виробництво	32835,2	–	–	32835,2
виробництво машин і устаткування	306,9	–	–	306,9
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	41879,5	6232,6	3571,7	35646,9
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	225786,8	33708,1	502,2	192078,7
у тому числі				
забір, очищення та постачання води	108280,3	13741,5	382,3	94538,8
каналізація, відведення й очищення стічних вод	32858,7	3808,5	119,9	29050,2
збирання, оброблення й видалення відходів; відновлення матеріалів	84647,8	16158,1	–	68489,7
Будівництво	1329,3	–	–	1329,3
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	8,5	–	–	8,5
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	831,3	8,4	–	822,9
Операції з нерухомим майном	1046,3	39,1	39,1	1007,2
Професійна, наукова та технічна Діяльність	7270,3	946,6	–	6323,7
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	24135,9	–	–	24135,9
Державне управління і оборона; обов'язкове соціальне страхування	6051,7	66,0	–	5985,7
Інші види економічної діяльності	7598,3	4840,5	4840,5	2757,8

Додаток Б

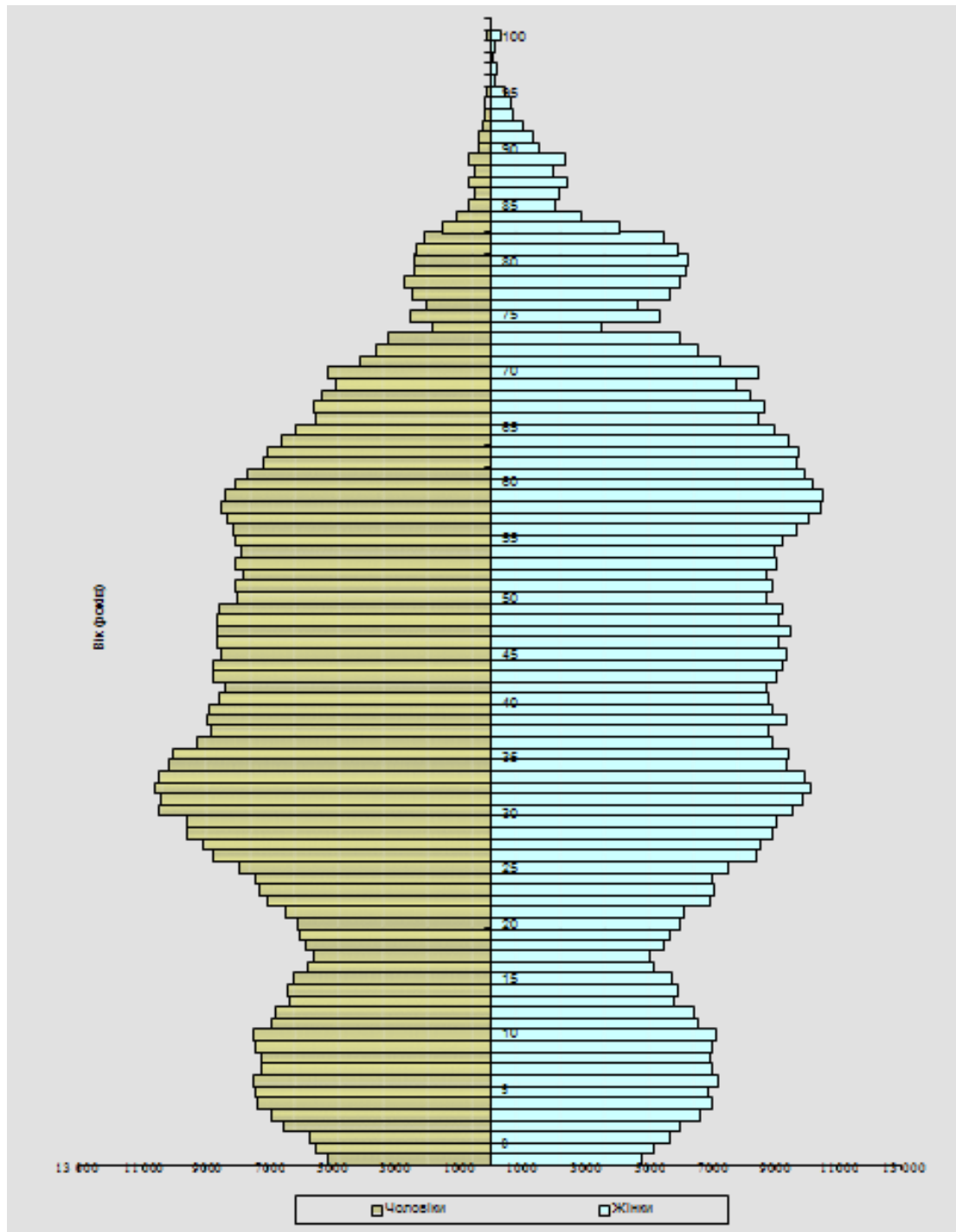
Індекси основних соціально-економічних показників

(відсотків до
попереднього року)

	2000	2005	2010	2015	2016	2017	2018	2019
Валовий регіональний продукт (у цінах попереднього року) ¹	102,5 ²	103,9	100,0	92,2	104,7	106,4	101,8	99,8 ³
у розрахунку на одну особу ¹	103,4 ²	104,9	100,5	92,6	105,3	107,2	102,6	...
Реальний наявний дохід населення ¹	...	124,5	116,6	86,5	103,5	111,0	107,8 ³	105,9 ³
Фінансовий результат до оподаткування ⁴	...	16,9	1414,8	x	x	61,4	345,6	152,3
Продукція промисловості ⁵	110,0	118,6	104,9	95,7	104,7	101,6	95,3	85,5
Продукція сільського господарства	114,4	87,6	99,7	87,2	108,1	112,1	102,5	97,0
Капітальні інвестиції ⁶	136,5	123,4	111,6	96,5	94,2
Загальна площа житлових будівель, прийнятих в експлуатацію ⁷	65,4	126,2	135,8	133,5	86,4	89,4	97,0	99,6
Перевезення вантажів автомобільним транспортом	80,6	89,1	102,3	106,5	107,6	108,5	103,8	90,8
Перевезення пасажирів автомобільним транспортом (автобусами)	102,7	105,3	98,8	95,8	97,1	96,9	88,9	91,9
Оборот роздрібної торгівлі ⁸ (у порівнянних цінах)	112,6	117,0	106,6	83,5	105,8	105,0	101,3	111,5
Експорт товарів	97,5	102,0	118,3	79,3	79,4	146,7	136,5	100,7
Імпорт товарів	105,2	168,4	167,5	74,7	128,0	124,8	107,8	126,3
Експорт послуг	134,7	122,1	118,2	81,4	88,1	135,3	101,9	99,0
Імпорт послуг	116,1	114,5	86,0	92,3	100,5	131,7	120,3	176,2
Чисельність постійного населення (на кінець року)	99,0	98,9	99,5	99,5	99,3	99,1	99,2	99,2
Кількість зайнятих віком 15–70 років	103,0	102,2	100,3	95,9	101,9	101,2	101,2	101,3
Кількість безробітних віком 15–70 років (за методологією МОП)	118,5	78,4	89,9	104,8	93,6	94,7	95,6	95,4
Середньомісячна заробітна плата								
номінальна	122,6	139,3	122,7	117,1	119,9	146,9	123,7	118,1
реальна	91,8	123,2	111,7	77,8	106,9	128,0	111,8	110,1

Додаток В

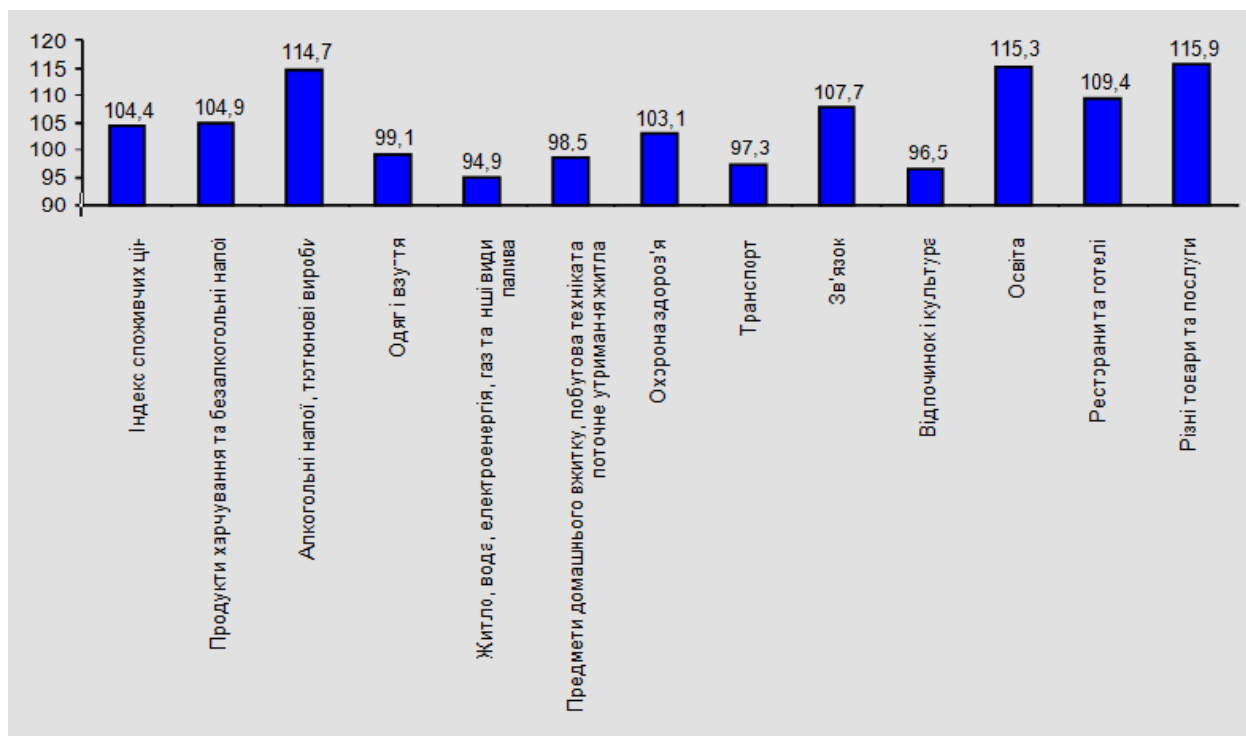
Статеві-вікова структура населення Хмельницької області



Складено за даними Головного управління статистики в Хмельницькій області

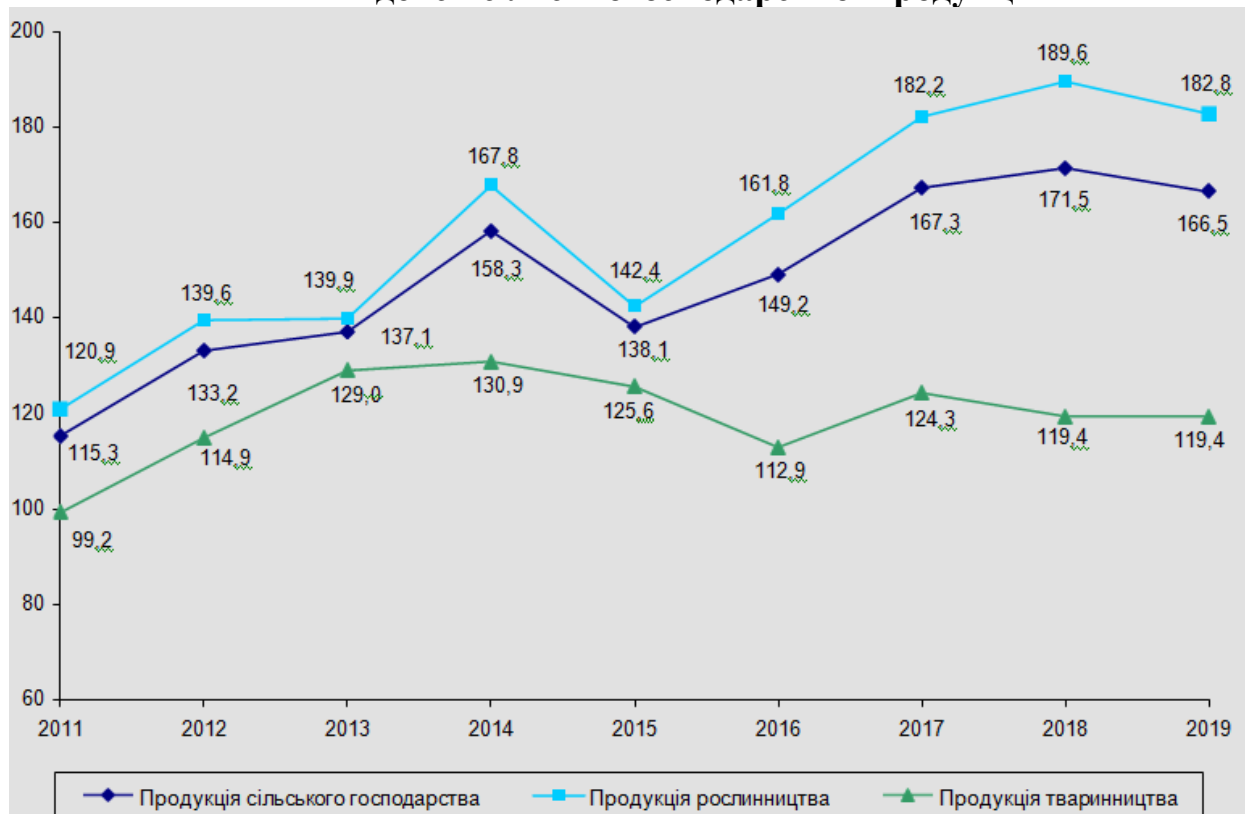
Додаток Г

Індекс спожитих цін у 2019 році



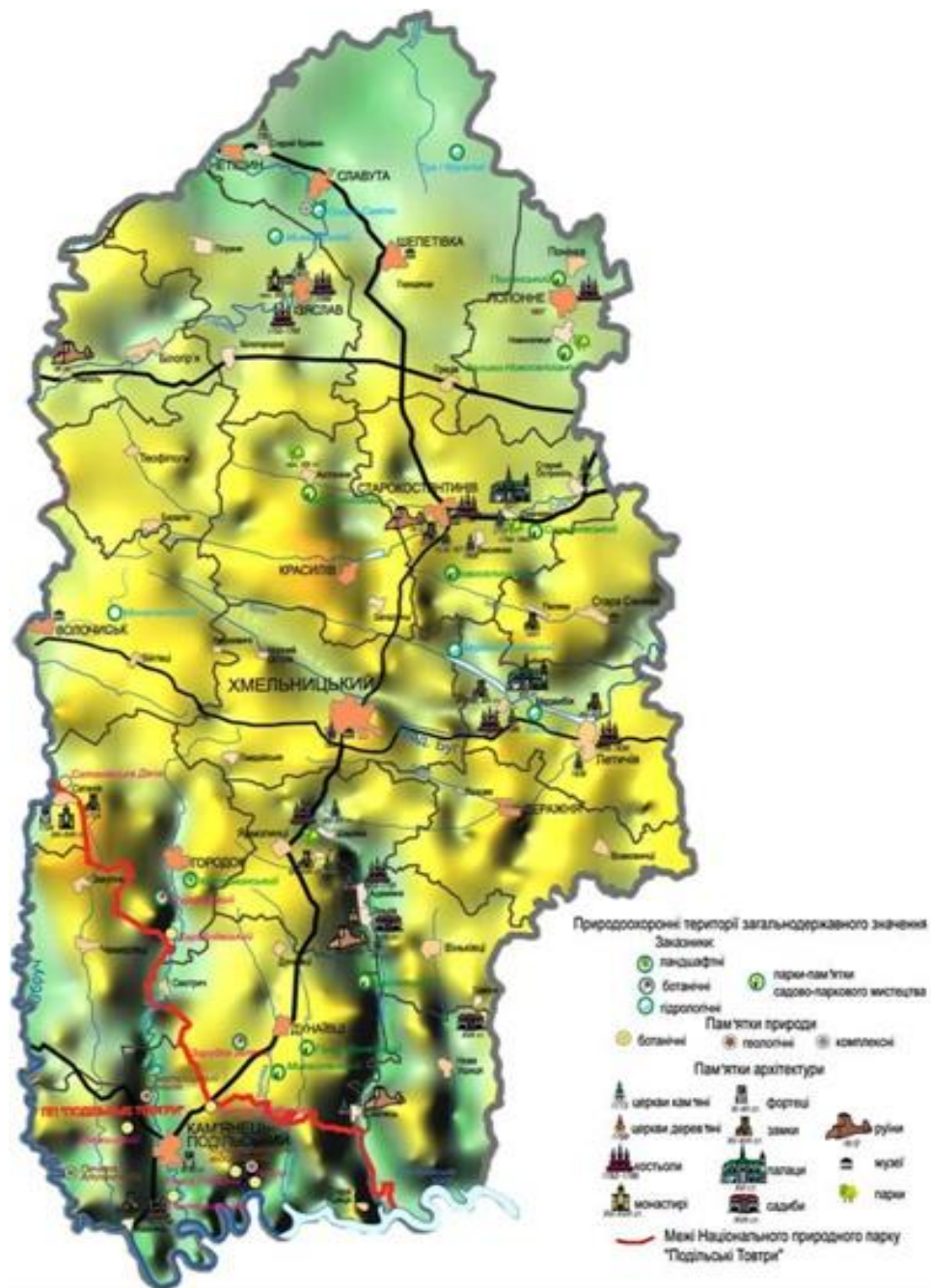
Складено за даними Головного управління статистики в Хмельницькій області

Індекси сільськогосподарської продукції



Складено за даними Головного управління статистики в Хмельницькій області

Культурна й природна спадщина Хмельницької області



Джерело[31]

Додаток 3

Розподіл територій та об'єктів природно-заповідного фонду (ПЗФ) за їх значенням, категоріями та типами

Таблиця 1

Категорії об'єктів ПЗФ	Об'єкти ПЗФ									% площі окремих категорій до загальної площі ПЗФ
	загальнодержавного значення			місцевого значення			разом			
	кількість, од.	площа, га		кількість, од.	площа, га		кількість, од.	площа, га		
усього		у тому числі на да на в постійне користування	усього		у тому числі на да на в постійне користування	усього		у тому числі на да на в постійне користування		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Природні заповідники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Біосферні заповідники	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Національні природні парки	2	270078,7	7300,0	-	-	-	2	270078,7	7300,0	82,22
Регіональні ландшафтні парки	-	-	-	1	16915,3	-	1	16915,3	-	5,15
Заказники, усього	25	9660,8	X	133	27933,39	X	158	37594,19	X	11,4
у тому числі:										
ландшафтні	10	4370,4	X	18	7313,8	X	28	11684,2	X	3,56
лісові	1	1778,0	X	27	4314,90	X	28	6092,9	X	1,85
ботанічні	9	2381,4	X	21	2466,3	X	30	4847,7	X	1,48
загальнозоологічні	-	-	X	6	1130,5	X	6	1130,5	X	0,34
орнітологічні	-	-	X	10	3689,09	X	10	3689,09	X	1,12
ентомологічні	-	-	X	3	185,0	X	3	154,5	X	0,05
іхтіологічні	-	-	X	-	-	X	-	-	X	-
гідрологічні	5	1131,0	X	47	8827,2	X	52	9958,2	X	3,03
загальногеологічні	-	-	X	1	6,6	X	1	6,6	X	0,002
палеонтологічні	-	-	X	-	-	X	-	-	X	-
карстово-спелеологічні	-	-	X	-	-	X	-	-	X	-

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Пам'ятки природи, усього	5	173,2	X	292	1520,76	X	297	1693,96	X	0,52
у тому числі:										
комплексні	-	-	X	17	786,2	X	17	786,2	X	0,24
ботанічні	1	15,0	X	213	405,56	X	214	420,56	X	0,13
зоологічні	-	-	X	4	97,2	X	4	97,2	X	0,03
гідрологічні	1	8,2	X	13	84,2	X	14	92,4	X	0,03
геологічні	3	150,0	X	45	147,6	X	48	297,6	X	0,09
Заповідні урочища	-	-	X	20	1538,5	X	20	1538,5	X	0,47
Ботанічні сади	1	17,5	17,5	1	2,21	2,21	2	19,71	19,71	0,006
Дендрологічні парки	-	-	-	5	57,55	-	5	57,55	-	0,02
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва	9	204,45	-	27	389,55	-	36	594	-	0,18
Зоологічні парки	-	-	-	1	1,57	-	1	1,57	-	0,0004
РАЗОМ	42	280134,65	7317,5	480	48358,83	2,21	522	328493,48	7319,71	100

Водно-болотні угіддя міжнародного значення

Таблиця 2

Кількість, од.	Усього, тис. га	% від загальної площі території
1	2	3
«ПониззярічкиСмотрич»	1.48	0.07
«Бакотська затока»	1.59	0.08

Джерело [30]

Сільський туристичний кластер агроосель «Оберіг», Шепетівський район



Джерело [17]

Агрооселя «Любава», Славутський район



«Лісовичок»



Джерело[32]

Сільська садиба «Чарівниця», Кам'янець - Подільський район



Сільський дім «Зелена миля»



Джерело[20]

«Будиночок в селі»*Джерело[20]*